

AFDELING 3

Afdeling 3 bestaan uit Hoofstukke 11 en 12 waarin afleidings vanuit die literatuurstudie gemaak, verbande gelê, gevolgtrekkings gemaak en aanbevelings gestel word wat die liturge en gemeentes kan dien en help.

Die hoofstukindeling van dié afdeling lyk soos volg:

- HOOFSTUK 11 ALGEMENE EISE EN UITDAGINGS
- HOOFSTUK 12 SPESIFIEKE EISE, UITDAGINGS EN
 AANBEVELINGS TEN OPSIGTE VAN
 DIE SESTIEN MBTI® TIPOLOGIEË

HOOFSTUK 11 ALGEMENE EISE EN UITDAGINGS

In hierdie hoofstuk word die algemene eise en uitdagings wat aan die liturg gestel word om erediensgangers van die sestien MBTI®-persoonlikheidstylvoorkeure effektief in 'n erediens te kan aanspreek en betrek, bespreek en praktiese voorstelle gemaak. Onder algemene uitdagings en eise word eise en uitdagings verstaan wat die ander genoemde faktore in ag neem, asook die meer toegespitste MBTI®-enkelfaktore en -kombinasiefaktore. Daar word ook voorstelle gemaak ten opsigte van verskillende erediensmoontlikhede en -style.

Erediensgangers se konteks word deur 'n magdom van faktore bepaal en beïnvloed. Dit sal enige liturg baat om ter wille van die effektiewe oordrag van die heilsboodskap en die geslaagdheid van die dialogiese kommunikasie in die erediens, kennis te neem van soveel as moontlik faktore wat 'n invloed op die erediensgangers se konteks en hermeneutiese invalshoek kan hê.

11.1 **Behoeftes en verwagtinge**

Dit beteken dat liturge onder andere die verwagtinge wat erediensgangers van liturge, mede-erediensgangers én die erediens het, sowel as wat hy/sy as liturg van die erediensgangers het, sover as moontlik sal moet verreken. Verder moet die liturg kennis neem van die basiese behoeftes en behoeftevlakke van die erediensgangers soos deur Maslow beskryf en kortliks in Hoofstuk 5 uiteengesit is. Die liturg moet dus die fisiologiese behoeftes, behoefte aan sekuriteit, behoefte aan liefde en behorendheid, behoefte aan erkenning en waardering én die behoefte aan selfontplooiing en selfverwesenliking ernstig neem, asook die balans daartussen. Natuurlik kan die liturg en/of die erediens en mede-erediensgangers nie tegelyk in ál die behoeftes voorsien nie of almal bevredig nie, maar nietemin moet die behoeftestruktuur en die nodigheid van balans tussen die behoeftevlakke ook in prediking én die liturgie verreken word (vgl Vos 1996:5&208).

11.2 Teologies-antropologiese perspektief en spiritualiteit

Verder moet die liturg hom-/haarself vergewis van die teologies-antropologiese perspektief wat hy/sy op die erediensgangers het. Dit sal sekerlik 'n rol speel in die effektiewe oordra van die Evangelie en die viering van die heil in die erediens. Hierin is die sesledige uiteensetting van Dingemans (1991) soos dit in Hoofstuk 3 (3.2.4.3) verreken word, 'n nuttige lens om te gebruik. Beskou die liturg die erediensgangers teologies-antropologies as sondaars, begenadigde sondaars of begenadigde begaafdes; en die tyd en konteks van die erediensgangers as God se tyd; 'n noodsituasie of vanuit 'n verbondsperspektief? Begrippe soos die wet, die verbond en die koninkryk van God kan ook hier verreken word.

In aansluiting hierby is 'n verdere faktor om in dié verband te verreken, die verskillende spiritualiteite van die erediensgangers wat in Hoofstuk 5 bespreek is. 'n Liturg kan hom-/haarself aan die hand van Corinne Ware (1995) se spiritualiteitswiel, vergewis, in watter mate die erediensgangers 'n Kopspiritualiteit, Hartspiritualiteit, 'n Mistiekspiritualiteit of 'n Handspiritualiteit vertoon. Dit kan deur middel van fyn waarneming, gesprekke of met kort vraelyste bepaal word. Pieter Barnard (2004) het 'n nuttige empiriese vraelys in hierdie verband opgestel, wat met die nodige toestemming gebruik of aangepas sou kon word.

11.3 Tydgees en generasies

'n Belangrike faktor om te verreken, is in watter tydgees en generasie 'n erediensganger hom of haar bevind, asook hoe die breër samestelling van die erediensgangers (geloofsgemeenskap) daarna uitsien. Ten opsigte hiervan moet die liturg enersyds die verskillende tydvakke van die Premodernisme, Modernisme en die Postmodernisme én die implikasies daarvan verstaan, en andersyds die bestaan en implikasies van verskillende generasies erken en akkommodeer.

Deur bloot die ouderdomme van die erediensgangers empiries te bepaal, kan waardevolle inligting in dié verband aan die hand van Codrington en Grant-Marshall (2004) se uiteensetting van die verskillende generasies en generasieteorieë verkry en in ag geneem word (vgl 5.5). So kan die liturg 'n prentjie kry van die generatiewe samestelling van die erediensgangers; hoeveel erediensgangers hulle byvoorbeeld in die GI-generasie, die Stil-generasie, die Baby-Boomers, die X-generasie of die Millenium-generasie bevind en hoe dit die dialogiese samestelling en kommunikatiewe eise van die erediens kleur.

11.4 Psigologiese ontwikkelingsfases en stadia van geloofs-ontwikkeling

Twee verdere faktorvelde wat die liturg sal moet verreken, is die psigologiese ontwikkelingsfases van erediensgangers asook die stadia van geloofsontwikkeling waarin hulle hulle onderskeidelik bevind. Hierin kan kennis van die agt ontwikkelingsfases van Erik Erikson en van die sewe stadia van geloofsontwikkeling van James Fowler die liturg behulpsaam wees. In Hoofstuk 5 is hierdie fases en stadia meer uitvoerig bespreek.

Erikson se fases om in ag te neem is die fases van Vertroue versus Wantroue, Selfstandigheid versus Twyfel, Inisiatief versus Skuldgevoelens, Produktiwiteit versus Minderwaardigheid, Identiteit versus Rolverwarring, Intimiteit versus Isolاسie, Generatiwiteit versus Stagnasie en Integriteit versus Wanhoop. Fowler se stadia van geloofsontwikkeling omvat Vertroue, Simbolisering/Fantasering, Morele ontwikkeling, Sintetisering, Individualisering, Reïntegrasie en Universalisering. Hierdie fases word geredelik aan ouderdom gekoppel en kan dus maklik op 'n empiries-administratiewe of kwantitatief-statistiese wyse verreken word (vgl Dingemans 1991:53-55 & Vos 1996:206-208).

11.5 Selektiewe momente, politiek, verhoudinge, sosiale konteks, kleredrag en gemoedstoestand

Dit sal die liturg baat om kennis te neem van die vier selektiewe momente naamlik 'selektiewe instelling', 'selektiewe waarneming', 'selektiewe onthou' en 'selektiewe luister' by erediensgangers soos deur Vos (1996:209-211) en ander geïdentifiseer. Verder moet die liturg hom/haarself vergewis van die politieke klimaat, agtergrond en dryfvere van die erediensgangers asook van sy/haar verhoudinge met die erediensgangers en hulle verhoudinge onderling met mekaar. Hierin kan ook die sosiale konteks, status en kleredrag verreken word. (Byvoorbeeld: Is dit 'n bloukraag- of witboordjiegemeente?) Verder is die gemoedstoestand en buie waarin erediensgangers hulle bevind 'n noodsaaklike, maar moeilike realiteit om te verreken. Van die liturg vra dit ingeligtheid en ook sensitiwiteit en meeewing (in swart en goue oomblikke) asook die onderskeidingsvermoë tussen 'normale' en 'abnormale' neerslagtigheid. Hiervoor is 'n goeie verhouding met en intieme kennis van die erediensgangers en hulle wel en weë nodig.

11.6 Taal en kultuur, integriteit, geslagtelikheid, seksuele oriëntasie en verdedigingsmeganismes

'n Laaste groep kritiese faktore om in ag te neem in die erediensgebeure, is eerstens die taal en kultuur van die erediensgangers. In aansluiting by Gadamer se uitspraak oor taal "*Being that can be understood, is language*" (Gadamer 1979:432), kan die belangrikheid en plek van taal en kultuur nie onderskat word nie. In taal moet die kulturele heterogeniteit al dan nie, asook die kernkultuur van die erediensgangers verreken word. Tweedens moet die liturg seker maak van sy/haar eie egtheid, eerlikheid, deursigtigheid en betroubaarheid (met ander woorde integriteit en kongruensie). Die geslagtelikheid en seksuele oriëntasie van erediensgangers moet derdens ook in die liturgie en prediking in ag geneem word. Hier is sensitiwiteit en wysheid nodig, en natuurlik ook 'n eie deurleefdheid en die aanvaarding van eie geslagsrolle en -identiteit.

Laastens moet die liturg hom-/haarself vergewis van moontlike (psigo-analitiese) verdedigingsmeganismes of ander afweermeganismes by erediensgangers wat die effektiewe oordrag van die Evangelie kan strem of verhinder. Hoewel dit nie so eenvoudig is om te omseil nie, maak bewustheid hiervan dit tog vir die liturg moontlik om 'n meer effektiewe erediens te fasiliteer.

Al hierdie faktore en nog baie meer moet deur die liturg in die erediens verreken, geakkommodeer of geassimileer word. Sowaar 'n menslik onmoontlike taak. Hermelink (2007:33) verwoord iets hiervan: *“Neither the preacher, nor the listeners can control the success of preaching hope. Neither the preacher, nor the listeners can control whether hope is created during their encounter”*. Sonder die genade van ons Verlosser Jesus Christus, die liefde van God ons Vader en die krag van ons Trooster, die Heilige Gees in Wie se hand die liturg, die erediensgangers én die erediens gawes én instrumente is, is dit verseker 'n onbereikbare ideaal.

11.7 Persoonlikheidsvoorkeure in die erediens

Die faktorveld wat hierdie proefskrif egter navors, fokus op persoonlikheid. Spiritualiteit en persoonlikheid soos wat dit in alledaagse gedrag weerspieël word, ontmoet mekaar in hierdie proefskrif. *“Thus to tap into our spiritual side through the psyche is to combine two schools of thought; both schools are about intangible concepts made tangible by looking at their expression in our everyday behavior”* (Hirsh & Kise 1997:1). Insigte ten opsigte van spiritualiteit (teologie) en persoonlikheid (psigologie) verryk mekaar wedersyds sodat dit ook in die praktyk (praktiese teologie en spesifiek in die erediens) verreken kan word. Met die inagneming dat elke erediensganger absoluut uniek is (individueel), maar dat daar deur fyn waarneming tog spesifieke gedeelde gedragpatrone afgelei kan word, word liturgiese-, homiletiese- en hermeneutiese toepassings gemaak.

11.7.1 Die rol van verskillende persoonlikheidstylvoorkeure by erediensgangers

Ek erken egter geredelik saam met Hirsh en Kise (1997:1) dat persoonlikheidstylvoorkeure maar één metode is om normale gedragswyses mee te beskryf, maar oordeel dat dit tog een van die bétér metodes is in hierdie verband. 'n Wesenlike gevaar bestaan dat die rol van verskillende persoonlikheidsfaktore en persoonlikheidstylvoorkeure by erediensgangers in die liturgie geïgnoreer of onderskat kan word, wat sal lei tot oogklappe, eensydigheid en subjektiwiteit aan die kant van die liturg én die gevaar om slegs sy/haar eie voorkeur te verreken. *“Of course, left to their own devices preachers will emphasize their own type preference”* (Francis 1997:9).

11.7.2 Bepaling van die persoonlikheidstylvoorkeur van die liturg

Daarom moet 'n liturg by hom-/haarself begin en seker maak watter persoonlikheidstylvoorkeur hy/sy besit. Hiervoor is goed opgeleide en geakkrediteerde psigometrici en 'n professionele instansie (CPP – *Consulting Psychologists Press Inc*, soos in Suid-Afrika verteenwoordig deur Jopie van Rooyen en Vennote) beskikbaar. Indien die liturg deel uitmaak van 'n groter liturgiese span (kollegas) kan die hele span hulle vergewis van hulle persoonlikheidsstyle. Sodoende kan elke liturg bepaal watter persoonlikheidstylvoorkeure hulle van nature sal aanspreek en waaraan hy/sy en/of hulle as span behoort te werk. Watter ander voorkeure moet hulle akkommodeer en watter optrede in die erediens assimileer? Om die persoonlikheidsstyl van die liturg én implikasies daarvan te verreken, kan die voorafgaande verhandeling (Steyn 2004) liturge en gemeentes ook van hulp wees.

11.7.3 Die liturg se persoonlikheidstylvoorkeur as 'n egte en outentieke instrument

Natuurlik moet 'n liturg nie die fout maak om sy/haar persoonlikheidstylvoorkeur te probeer verander nie. Behalwe dat 'n mens nie maklik jou persoonlikheidstylvoorkeur willekeurig kan verander nie (indien enigsins), moet die liturg altyd 'n egte en outentieke instrument bly in God se hand. Karl Barth (1991) gebruik die begrip 'oorspronklikheid' in dié verband. *"It is as the persons they are that preachers are called to this task, as these specific people with their own characteristics and histories. It is as the persons they are that they have been selected and called. This is what is meant by originality"* (Barth 1991:81).

Persoonlikheid is tog 'n gawe van God (Nel 2001:27) en jy as liturg wat 'n instrument in God drie-enig se hand is, moet jouself wees om erediensgangers te kan bereik en te kan bedien (Nel 2001:14; vgl Steyn 2004:35). Dit sluit aan by die egtheid en kongruensie van die liturg. Barth (1991:82) beklemtoon die outentieke menswees én roeping van die liturg ten opsigte hiervan: *"It is you who have been commissioned, you, just as you are, not as minister, as pastor or theologian, not under any concealment or cover, but you yourself have simply to discharge this commission"*.

Tog sal dit die liturg baat om in die erediens (én in die breër bediening) die verskillende persoonlikheidstylvoorkeure en -kombinasies in ag te neem. In die hoofstuk word nou verder aandag gegee aan die meer toegespitste eise wat aan die liturg gestel word ten opsigte van erediensgangers en persoonlikheid ten opsigte van die enkelfaktore en kombinasies van die MBTI®.

11.7.4 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die enkelfaktor MBTI® voorkeure

11.7.4.1 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Ekstroverte- en Introverte erediensgangers

Erediensgangers se geestelike ingesteldheid (spiritualiteit) kan vir hulle 'n bron van energie of 'n sware las wees, afhangende van hulle persoonlikheidstylvoorkeure en die geestelike ingesteldheid en praktyke wat hulle kies. Die ervaringe en atmosfeer wat mense in 'n erediens energiseer, verskil van persoon tot persoon. Een manier om van hierdie verskille spiritueel en liturgies te verreken, is deur die erediensganger se energiseringsvoorkeur vir ekstroversie of introversie in ag te neem (Hirsh en Kise 1997:21).

11.7.4.1a Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Ekstroverte erediensgangers

Ekstroverte (E's) verkry energie deur God in die wêreld rondom hulle te ontmoet. Ekstroverte ontmoet God dikwels deur die mense wat hulle ontmoet of die gebeurtenisse wat hulle beleef. Beide word deur die erediens beliggaam. E's verkies situasies waarin daar baie interaksie is. Interaktiewe eredienste, met ander woorde eredienste waarin daar plek en ruimte is vir aktiewe deelname en mense se interaksie met mekaar, sal Ekstroverte dus aanspreek. Genoegsame getuienis- en gespreksgeleentheid is deel hiervan. Ekstroverte verkies om geloofspraktyke en belewenisse deur te praat sodat hulle dit geestelik kan prosessee.

Wat die temas van eredienste en prediking betref, sal Ekstroverte 'n verskeidenheid van geestelike temas verkies, eerder as om lang tye op 'n enkele tema te spandeer (Hirsh & Kise 1997:22). Verbale temas en die gesproke woord help Ekstroverte om nuwe idees te verwerk. 'n Verskeidenheid van preektemas en erediensonderwerpe, asook 'n goeie

verskeidenheid in die liturgiese elemente sal Ekstroverte dus in 'n erediens aanspreek.

Ekstroverte benodig interaktiewe sosiale retraites met die oog op geestelike vernuwing. Hulle hou ook daarvan om by verskillende groepe in te skakel wat lig gestruktureerd is en dan weer ontbind word. E's gee uitdrukking aan hulle spiritualiteit deur aksie en dienswerk en deur saam met baie ander uit te reik na die nood en behoeftes wat hulle waarneem. Die gebruik en aanspreek van groepe (byvoorbeeld gespreks- en gebedsgroepe) in die erediens sal die Ekstroverte dus liturgies aanspreek.

Ekstroverte en Introverte het mekaar nodig in die erediensgebeure vir balans en verskeidenheid. Ekstroverte balanseer Introverte deur die aandag te vestig op God wat in gemeenskap by ons in ons gesamentlike byeenkomste teenwoordig is (Hirsh & Kise 1997:22). Introverte kan dus by Ekstroverte iets leer en beleef van die Christologiese gemeenskaplikheid van 'God met ons'.

11.7.4.1b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Introverte erediensgangers

Introverte (I's) verkry energie deur God in die innerlike idee-wêreld te ontmoet. Introverte ervaar God gewoonlik in oomblikke van stilte en verkies situasies (atmosfeer) waar hulle onderbrekings en dinge wat hulle aandag kan aftrek, kan vermy. I's verkies om introspektief te reflekteer op gewyde praktyke en geestelike ervarings en gebruik oomblikke van afsondering om geestelike groei te prosesseer. Die gebruik of instelling van stiltes in die erediens asook tyd vir stil gebed, bepeinsing en refleksie behoort Introverte dus in die erediens aan te spreek.

Die bestudering van tekste (die geskrewe woord), op hulle eie of hoogstens saam met twee of drie ander, dra by tot die assimilering van nuwe idees, terwyl geestelike joernaalhouding I's help om spirituele konsepte in diepte te ondersoek (Hirsh & Kise 1997:22). Indien groepe

dus in 'n erediens verreken word in terme van bespreking of gebed, sal Introverte eerder kleiner en bekende groeperinge (twee of drie) verkies as 'n groter of openbare groepsgeprek.

Introverte benodig meditatiewe retraites vir geestelike vernuwing en geniet 'n klein vaste (geslote) groep waarvan die samestelling oor tyd dieselfde bly. I's kan hulle spiritualiteit deur middel van 'n paar versigtig uitgesoekte take tot uitdrukking bring, deur te kies om saam met mense wat hulle goed ken, diens te lewer. Stille meditasie en tyd vir private refleksie en stil gebed in 'n erediens behoort Introverte dus liturgies aan te spreek.

Introverte en Ekstroverte het mekaar nodig in die erediensgebeure vir verskeidenheid en balans. Introverte bring Ekstroverte in balans deur die aandag op God, wat gekies het om deur sy Gees binne ons te woon, te vestig (Hirsh & Kise 1997:22). Ekstroverte kan dus by Introverte leer in terme van die Pneumatologiese bewustheid van 'God in ons'.

11.7.4.2 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Sintuiglike en iNtuïtiewe erediensgangers

Die waarnemings- en die besluitnemingsfunksie is volgens Francis (1997:9) die belangrikste vir die liturg om in ag te neem. Die rede hiervoor lê in die dinamiese wisselwerking tussen die bewustelike en onbewustelike energie van elke persoonlikheidstylvoorkeur. Hierdie dinamika is reeds prinsipiël in Hoostuk 9 bespreek asook in kort by elkeen van die sestien persoonlikheidstylvoorkeure soos dit in Hoofstuk 10 uiteengesit is, aangedui. Een van die vier funksionele voorkeure (S/N of T/F) in die waarnemings-/besluitnemingsfunksies verteenwoordig die dominante funksie soos wat reeds vroeër aangedui is. Corinne Ware (1995:32) verwys (soos in Hoofstuk 5 reeds aangetoon) in dié verband na die apofatiese en katafatiese spiritualiteite. Die kernbeginsel om in die erediens te verreken, is dat Sintuiglike waarnemers (S'e) aangetrek word deur die realiteit van God, terwyl iNtuïtiewe waarnemers (N'e) deur die misterie van God aangespreek word (Hirsh & Kise 1997:18).

11.7.4.2a *Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Sintuiglike erediensgangers*

Sintuiglike waarnemers ervaar God gereeld deur die realiteit van die skepping. S'e fokus op hoe God hier en nou 'met ons' is en ontmoet kan word deur hulle sintuie (wat hulle hoor, sien, aanraak, ruik of proe). Die lewe (hier en nou) is 'n gawe van God en geestelike rykdom is te vinde in eenvoudige geloof. Sintuiglike erediensgangers is fyn waarnemers van die hede, skoonheid en vreugde hier en nou. Hulle sien God aan die werk in die alledaagse gang van die lewe en sien rolmodelle en afgehandelde gebeure as herinnerings aan God se liefde (Hirsh & Kise 1997:18). Direkte verwysings en verbintenisse met die daaglikse lewe en verwysing na en die wees van navolgingswaardige rolmodelle in die erediens is dus vir S'e nodig.

Volgens Hirsh en Kise (1997:18) verryk sintuiglike hulpmiddels soos blomme, wierook of musiek S'e se geestelike ervaring. Sigbare estetiese tekens en rituele sal S'e liturgies aanspreek. Baie moet dus van die aanbieding en voorstelling van sakramente, voorstellings en formuliere in die liturgie gemaak word. Om tradisionele gebede of formuliere te herhaal help S'e, vir wie geloofstradisies belangrik is, om aansluiting te vind by oorgelewerde tradisies en geloof. S'e geniet dit ook om meer te leer oor die feite, geskiedenis en gebruike van hulle geloof. Hulle waardeer stap vir stap verduidelikings wat by die punt bly en hulle help om hulle geloof aktief uit te leef. S'e het dus ook stapsgewyse prediking en uiteensetting nodig om die boodskap en gang van die liturgie te kan verstaan.

iNtuïtiewe erediensgangers (N'e) het Sintuiglike erediensgangers (S'e) nodig vir gebalanseerde eredienste. Sintuiglike waarnemers (S'e) balanseer iNtuïtiewe waarnemers (N'e) deur op die realiteit te konsentreer en so die drome (ideale) van wat kan wees te balanseer met die werklikheid van dit wat is (Hirsh & Kise 1997:18). Sintuiglike erediensgangers kan maklik die draad verloor wanneer 'n iNtuïtiewe liturg

aan die woord is en die liturg van idealisme beskuldig (Francis 1997:9). Dit beteken dat die praktiese relevansie en toepassing van die boodskap en liturgie in 'n erediens vir 'n Sintuiglike waarnemer (S) ontsettend belangrik is en dat S'e dus voorstelle vir praktiese toepassingsmoontlikhede nodig het om hulle geloof te kan uitleef. Dit sluit aan by die noodsaaklikheid van hermeneutiese toepassing soos deur Gadamer vir ons geleer.

11.7.4.2b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van iNtuïtiewe erediensgangers

iNtuïtiewe waarnemers (N'e) is gemaklik met die onsienlike en geniet dit om te droom oor die moontlikhede wat God vir ons beplan. Deur te fokus op hoe God deur verbeelding verstaan kan word, verskaf N'e hoop en vars insigte ten opsigte van die toekoms. Kreatiwiteit en verrassings asook verskeie innoverende kunsvorme (poësie, skilderkuns, drama en musiek) in 'n erediens sal iNtuïtiewe erediensgangers aanspreek. Die hedendaagse tegnologiese en kommunikasiemiddele kan ook hiervoor gebruik word byvoorbeeld fotografie, data-projeksie en animasie.

Geestelike rykdom is te vinde in ingewikkelde geloofspatrone. Verweefde, interessante en onverwagse verbande en uitdrukkingswyses sal N'e liturgies aanspreek. N'e is ingestel op die toekomsmoontlikhede en inspirasie. Hulle visioneer die planne wat God vir hulle, ander en die heelal het en soek so na potensiële groei en verandering (Hirsh & Kise 1997:18). In 'n erediens sal die plasing van die boodskap of liturgie in 'n breë raamwerk van die groter prentjie dus ook belangrik wees vir iNtuïtiewe waarnemers.

Volgens Hirsh en Kise (1997:18) spreek verbeeldingryke en kreatiewe hulpmiddels soos begeleide verbeelding, meditatiewe simbole, kreatiewe moontlikhede of gelykenisse met verskuilde betekenis of verrassende uitkomst of aanbiedinge N'e liturgies aan en help hulle om die geestelike in nuwe en innoverende aanbiddingswyses te vind. Hulle waardeer leringe en metodiek wat ruimte laat vir kreatiewe verbeelding. Narratiewe

prediking, beeldende kunste en dramatiese uitbeeldings sal N'e aanspreek in 'n erediens. iNtuïtiewe erediensgangers geniet die ontdekking van groot betekenis onderliggend aan eenvoudige gebeurtenisse of verhale en om dan hulle insig met ander te deel. N'e sou ook gevra kon word om in of na die erediens op hulle eie manier die geloofswaarhede met hulle mede-erediensgangers te deel.

Sintuiglike erediensgangers (S'e) het iNtuïtiewe erediensgangers (N'e) nodig vir gebalanseerde eredienste. iNtuïtiewe waarnemers (N'e) balanseer Sintuiglike waarnemers (S'e) deur nuwe moontlikhede en ware hoop (nie blinde optimisme nie) in die aangesig van die harde werklikheid aan te bied (Hirsh & Kise 1997:18). iNtuïtiewe erediensgangers sal maklik moeg raak vir baie besonderhede wanneer 'n Sintuiglike liturg aan die woord is en hom daarvan beskuldig dat hy vervelig is en nie ordentlik kan prioritiseer nie (Francis 1997). N'e kan dus maklik verveeld raak in 'n erediens en belangstelling verloor wanneer daar te min variasie en te veel voorspelbaarheid is – dit geld die boodskap sowel as die hele liturgie. Variasie, verskeidenheid, verrassing en innovasie is dus belangrik om N'e liturgies en kommunikatief te kan akkommodeer.

11.7.4.3 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Objektiewe en Waardegedrewe erediensgangers

Objektiewe en Waardegedrewe besluitneming (T/F) gaan soos reeds aangetoon oor die wyse waarop erediensgangers verkies om besluite te neem en keuses te maak, hetsy Objektief (T) of Waardegedrewe (F). Die rasonale besluitnemingsfunksies (T/F) is beide kognitief, hoewel die een logies (T) en die ander Waardegedrewe (F) is. Die Objektiewe besluitnemingsvoorkeur (T) sou spiritueel as die weg van die verstand en die Waardegedrewe besluitnemingsvoorkeur (F) as die weg van die hart beskryf kon word (Hirsh & Kise 1997:19). Corinne Ware (1995) en Barnard (2004) verwys (soos in Hoofstuk 5 reeds aangetoon) in dié verband na die spekulatief-katafatiese 'kopspiritualiteit' en die affektief-katafatiese 'hartspiritualiteit'.

11.7.4.3a *Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Objektiewe erediensgangers*

Vir persone met Objektiewe besluitnemingsvoorkeure (T's) is denke die manier om God te 'verstaan'. Objektiewe erediensgangers beleef God gewoonlik deur hulle soeke na waarheid wanneer hulle poog om die verlede asook gebeure rondom hulle te verklaar. Waarheidsuitsprake ten opsigte van geregtigheid en regverdigheid en duidelike beginsels en kategorieë ten opsigte van reg en verkeerd sal T's in 'n erediens aanspreek.

T's besit 'n meer intellektuele geloofsoortuiging en is skepties (analities) en wantrouig ten opsigte van die emosionele aspekte van geloof. Sentimentele en emosionele beklemtoning sal T's dus ongemaklik maak in 'n erediens en te veel emosionele vertoon op die kansel of van mederediensgangers kan hulle selfs oorweldig. T's bring 'n bewustheid van die vaste beginsels (byvoorbeeld die wet) wat God ingestel het, mee. Die rol en plek van die dekalog (die wet) in die liturgie is dus vir die T's belangrik.

Erediensgangers met Objektiewe besluitneming (T's) is ingestel op orde, geregtigheid en wysheid. Deur intellektuele worsteling met God groei hulle van twyfel na geloof (Hirsh & Kise 1997:20). T's sal op 'n redelike en rasonale wyse deur prediking en die liturgie en liturgiese orde aangespreek word. Weldeurdagte prinsipiële waarhede en beginsels en insigte ten opsigte van God se eis om reg en geregtigheid en waarheid sal erediensgangers met Objektiewe besluitnemingsvoorkeure in 'n erediens aanspreek. God moet as die transendente, gans Andere en Alomteenwoordige God aanbid word.

Vir T's moet hulpmiddels in die erediens denke betrokke kry deur helder temas of die ontwikkeling van rasonale dissiplines wat logika vra. Die Woord word ondersoek vir wysheid en waarheid. Objektiewe

besluitnemers (T's) leer dikwels deur die 'groot en moeilike' vrae te vra en word gestimuleer deur intellektuele uitdagings, die bestudering van teologiese werke en die bespreking van geestelike paradokse met ander T's asook die gebruik van ander gedissiplineerde benaderings om meer kennis oor hulle geloof te verwerf. T's sal dus geraak word deur die 'inroep' en aanhaal van objektiewe getuies en rasonale denkers en uitsprake in 'n erediens. Geverifieerde en getoetste insigte en beginsels sal hulle meer aanspreek as emosionele sentiment.

Waardegedrewe erediensgangers (F's) het Objektiewe erediensgangers (T's) nodig vir gebalanseerde erediensdienste. Objektiewe besluitnemers (T's) balanseer Waardegedrewe besluitnemers (F's) deur 'n gesonde bevraagtekening wat kan lei tot groter begrip ten opsigte van geloofswaarhede (Hirsh & Kise 1997:20). Dit is belangrik dat 'n liturg nie die 'kritiese analise' of bevraagtekening van 'n erediensganger met 'n Objektiewe besluitnemingsvoorkeur (T) negatief sal beoordeel nie, aangesien dit gewoonlik nie negatief bedoel word nie, maar 'n poging is om redelik sin te maak in terme van geloof en die erediens. 'n Redelike godsdienst dus (vgl Romeine 12:1c OAV).

Wanneer 'n liturg met Waardegedrewe besluitneming (F) aan die woord is, kan hy/sy 'n boodskap bring vol menslike warmte en liefde en kan die erediensgangers met Objektiewe besluitneming (T) ongeduldig raak met die inter-/intrapersoonlike klem en hom/haar beskuldig van die verwaarlosing en vervlakking van die intellektuele (rasionele) en die teenstellings in die geloof (Francis 1997:9&10).

11.7.4.3b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Waardegedrewe erediensgangers

Vir erediensgangers met Waardegedrewe besluitnemingsvoorkeure (F's) is belewenis die pad na God se hart. Waardegedrewe besluitnemers ervaar God deur die warmte en nabyheid van ander of deur die ideale wat hulle in 'n persoonlike en intieme geloofsverhouding met God stel. Hulle

bring 'n persoonlike bewustheid van hoe God mense troos, met mense 'n pad loop en Hom saam met hulle verheug oor ander. F's is ingestel op die vreugdes, worsteling, hartseer en die ander emosionele belewenisse van mense op die geestelike reis met God en leef in sy teenwoordigheid (Hirsh & Kise 1997:20). F's beleef en vier dus saam met mede-erediensgangers die lief en die leed van die lewe. Goue en swart oomblikke in hulle eie en medegelowiges se lewe is uiters belangrik en moet in die erediens aangespreek en gevier word. Persoonlike voorbeelde en getuienis deur die liturg en mede-erediensgangers in die erediens is vir F's van onskatbare waarde.

Liturgiese hulpmiddels moet vir F's die inter- en intrapersoonlike aspekte van geloof aanspreek, deur onder andere verhale of temas wat hulle persoonlik betrek of in lyn is met hulle persoonlike waardes. Die Woord word ondersoek ter wille van die vind van (persoonlike) sin en betekenis. Waardegedrewe besluitnemers (F's) leer dikwels deur gemeenskaplike waardes saam met ander te vier, terwyl hulle reflekteer op die universele goedheid en geestelike rykdom van die lewe. Hulle vereenselwig hulleself gemaklik met Bybelkarakters en luister na of skryf verhale waarby hulle emosies betrokke is, wat hulle aan God se persoonlike bemoeienis met hulle of hulle geliefdes of die groepe waaraan hulle behoort, herinner. Verhale of verwysings na outobiografieë en biografieë behoort F's dus in die erediens aan te spreek. Erediensgangers met Waardegedrewe besluitneming (F's) fokus meer op die immanente en intieme God wat Hom persoonlik deur Jesus Christus vir ons as mense kom belliggaam het.

Objektiewe erediensgangers (T's) het Waardegedrewe erediensgangers (F's) nodig vir gebalanseerde erediens. Volgens Hirsh en Kise (1997:20) bring Waardegedrewe besluitnemers (F's) Objektiewe besluitnemers (T's) in balans deur die klem te plaas op God wat in 'n verhouding met ons wil tree en ons in gemeenskap met mekaar insluit. Wanneer 'n liturg met Objektiewe besluitneming (T) aan die woord is, sal hy 'n boodskap vol teologiese perspektiewe en definisies bring en kan die Waardegedrewe

erediensgangers (F's) ongeduldig raak met sy rasionele klem op die abstrakte en voel dat hy/sy die hart, deernis en warmte van die Evangelie mis (Francis 1997:10). Christenskap is tog 'n intieme liefdesverhouding met God, nie 'n saak nie.

11.7.4.4 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Georganiseerde en Spontane erediensgangers

Die voorkeur van erediensgangers in terme van lewenstyl, hetsy 'n Georganiseerde lewenstyl (J) of 'n Spontane lewenstyl (P) het 'n betekenisvolle impak op spiritualiteit en liturgie. Erediensgangers met 'n Georganiseerde lewenstyl (J's) pak hulle geestelike reis dikwels met net soveel doelgerigheid, skedules en struktuur aan as wat hulle werksbenadering onderlê. Net so bly erediensgangers met 'n Spontane lewenstyl (P's) geestelik oop en buigsaam en vind hulle dat die beoefening van geestelike dissiplines op 'n geroetineerde wyse hulle geestelik strem (Hirsh & Kise 1997:22).

11.7.4.4a *Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Georganiseerde erediensgangers*

Vir erediensgangers met Georganiseerde lewenstyle (J's) vorm en groei spiritualiteit deur gereelde praktyke. J's is geneig om vaste skedules op te stel om aan die geestelike aandag te gee. Hulle neem normaalweg definitiewe besluite ten opsigte van die inhoud en beoefening van hulle geloof. J's verkies dikwels helder omlynende geleenthede vir spirituele groei soos vaste kursusse, vaste tye en beplande geestelike oefeninge en/of vaste gereelde byeenkomste met ander mense (soos die erediens) om aan gemeenskaplike geestelike doelwitte te werk. Georganiseerde Erediensgangers (J's) is die gemaklikste in erediensbelewensisse wat 'n vaste patroon en orde volg. Hulle raak ongemaklik wanneer hierdie belewensisse die beplande tyd oorskrei, omdat dit hulle ander verantwoordelikhede en verbintensisse in gevaar stel (Hirsh & Kise 1997:23).

Erediensgangers met 'n Georganiseerde lewenstyl (J's) kan joernale, spesifieke doelwitte of ander instrumente gebruik om hulle geestelike groei mee te meet. J's kan so verbonde wees aan hulle geestelike plan van aksie dat hulle geslote kan word ten opsigte van nuwe potensieel geestelik-verrykende ervarings. Volgens Hirsh en Kise (1997:23) kan J's ook geïrriteerd raak met die ad-hoc geestelike praktyke van P's (Spontane erediensgangers) en nie insien hoe geestelike groei sonder dissipline en beplanning kan geskied nie. J's verkies dus vaste patrone, liturgieë en formuliere en 'n beplande planmatige aanpak en inkleding van die liturgie en die boodskap in die erediens. Verder is Georganiseerde erediensgangers (J's) ongemaklik met liturgiese verandering en vernuwing.

Indien J's hulle spiritualiteit egter te veel kompartementeer, kan hulle volgens Hirsh en Kise (1997:23) sukkel om hulle geloof met hulle daaglikse bestaan te integreer. Georganiseerde erediensgangers (J's) het Spontane erediensgangers (P's) nodig vir gebalanseerde eredienste. Erediensgangers met 'n Spontane lewenstyl (P's) balanseer erediensgangers met 'n Gestruktureerde lewenstyl (J's) deur die ordelike en gestruktureerde aspekte van 'n geloofsgemeenskap en erediens te komplimenteer met spontaneïteit en vermaak (Hirsh & Kise 1997:23).

11.7.4.4b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van Spontane erediensgangers

Vir erediensgangers met Spontane lewenstyle (P's) is spiritualiteit 'n spontane ontwikkeling. P's is geneig om die gewyde in hulle alledaagse bestaan te vind, deur terloopse verbindige wat God reflekteer. Dit is soms vir P's moeilik om hulle geloof presies en pertinent te verwoord, aangesien hulle oop is en ontvanklik bly om uit nuwe ervaring te leer. P's verkies gewoonlik 'n verskeidenheid van geleenthede vir geestelike groei, dikwels gedurende dieselfde tydramwerk. Hulle kry energie deur tussen

verskillende geloofspraktyke rond te speel en doelbewus enige stremmende roetine te vermy.

Spontane erediensgangers (P's) is ook meer gemaklik met liturgiese verandering en vernuwing. P's kan egter maklik só opgeneem word in aanbiddingsgeleentheid en dit só geniet dat hulle nie bewus is (en bly) van die tyd wat verloop en hulle ander verpligtinge nie (Hirsh & Kise 1997:23). Die tydaspek van 'n erediens sal erediensgangers met 'n Spontane lewenstyl (P's) dus nie soveel pla of ontstel as wat dit vir erediensgangers met 'n gestruktureerde lewenstyl (J's) sal ontstel nie.

Vir erediensgangers met 'n Spontane lewenstyl (P's) kom die besef van geestelike groei amper as 'n onverwagte openbaring. P's kan so ingestel wees op die verkenning van 'n oneindige verskeidenheid maniere om God te ervaar, dat hulle nie suksesvol kan onderskei tussen die geestelike dissiplines en praktyke wat die mees betekenisvolle en logiese vir hulle is om te doen nie. Liturgiese en geestelike prioritisering kan dus problematies wees vir 'n P. Volgens Hirsh en Kise (1997:23) kan P's geïrriteerd raak met die 'moets en die moenies' wat deur 'n geestelike gemeenskap of erediens op hulle afgedwing word. Soms kan P's selfs hulle eie geestelike opregtheid betwyfel wanneer ander mense kommentaar lewer op hulle gebrek aan die gereelde beoefening van geestelike dissiplines.

Spontane erediensgangers (P's) het Georganiseerde erediensgangers (J's) nodig vir gebalanseerde eredienste. Erediensgangers met 'n Georganiseerde lewenstyl (J's) balanseer erediensgangers met 'n Spontane lewenstyl (P's) deur te verseker dat die nodige geestelike reëlmaat in die geloofsgemeenskap en erediens op 'n gereelde basis plaasvind.

11.7.4.5 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die dominante en minderwaardige funksies

In hoofstuk 9 en 10 is die beginsels en dinamika van die dominante, sekondêre, tersiêre en minderwaardige funksie kortliks uiteengesit en ook vroeër in hierdie hoofstuk in terme van die enkelfaktorkombinasies aangeraak. Hiër word gekyk na die geestelike implikasies van spesifiek die dominante funksies vir erediensgangers. Dit sluit aan by die kombinasies van energisering (E/I) met die waarnemingsfunksies (S/N) en die kombinasies van energisering (E/I) met die besluitnemingsfunksies (T/F). Enkele praktiese opmerkings word ook gemaak ten opsigte van die verrekening van erediensgangers in hulle middeljare se minderwaardige funksies.

11.7.4.5a *Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van dominante funksies*

Indien 'n erediensganger se dominante funksie dié van Sintuiglike waarneming (S) is, die **ISTJ**, **ISFJ**, **ESTP** en **ESFP** profiele, konsentreer hy/sy op dit wat verifieer kan word – om die vingermerke van God in die wêreld rondom jou, in jou lewe en in jou geliefdes raak te sien (Hirsh & Kise 1997:31). Voorbeelde en simbole, visuele en multi-sensoriese aanbiedinge, -liturgieë en -boodskappe sal sulke erediensgangers dus aanspreek.

Indien sy/haar dominante funksie iNtuïtiewe waarneming (N) is, die **INFJ**, **INTJ**, **ENFP** en **ENTP** profiele, konsentreer die erediensganger op die onsienlike God en die moontlikhede wat God vir hom/haar en ander mense in gedagte het. Erediensgangers met hierdie dominant bring optimisme en die besef van die realiteit van die onmoontlike en onsienlike na 'n erediens (Hirsh & Kise 1997:31). Kreatiewe, verrassende en transendente aanbiedinge, liturgieë en boodskappe sal sulke erediensgangers dus aanspreek.

Indien 'n erediensganger se dominante funksie dié van Objektiewe besluitneming is (T), die **ISTP**, **INTP**, **ESTJ** en **ENTJ** profiele, sal hy/sy konsentreer op die logika en redelikheid van die geloof en 'n eie sisteem ontwerp asook help met die ontdekking van die krag en swakhede van verskillende geestelike en godsdienstige posisies. Logiese, rasionele en kliniese aanbiedinge, liturgieë en boodskappe sal sulke erediensgangers dus aanspreek.

Wanneer Waardegedrewe besluitneming (F) die dominante funksie van 'n erediensganger is, die **INFP**, **ISFP**, **ENFJ** en **ESFJ** profiele, sal hy/sy konsentreer op die verskil wat God in sy/haar eie lewe en in die lewens van ander erediensgangers maak en daaraan werk om liefdesbande (verhoudings) te versterk en die behoeftes van ander aan te spreek (Hirsh & Kise 1997:31). Persoonlike, emosionele en ervaringsgerigte aanbiedinge, liturgieë en boodskappe sal sulke erediensgangers dus aanspreek.

11.7.4.5b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van minderwaardige funksies in die Middeljare

In die tweede deel van hulle lewe (Middeljare) begin erediensgangers al meer na balans streef en om te werk aan hulle swakker voorkeure en dus ook aan die minderwaardige funksie (Hirsh & Kise 1997:30). Dit is volgens Erikson (soos reeds in Hoofstuk 5 bespreek) die sewende ontwikkelingsfase van 'Generatieweit versus Stagnasie', of anders gestel die 'Middeljare' (35-55/65 jaar) of 'middelvouwenheid' (Harder 2006).

Erediensgangers in hierdie fase verkies steeds hulle basiese persoonlikheidsstylvoorkeur, maar kry dit deur ervaring en lewenswysheid reg om ook effektief op hulle nie-voorkeure te kan konsentreer. Integrasie en individuasie van persoonlikheid word in hierdie lewensfase gebalanseer. Die implikasie hiervan is dat die lewensemester (eerste of tweede deel) van iemand se lewe dus ook liturgies in ag geneem sal moet word. Om dit in absolute besonderhede te doen, sou egter hierdie studie

heeltemal te wyd maak en daarom volstaan ek slegs met enkele paragrawe sodat die beginsel daarvan verreken kan word.

Erediensgangers met 'n minderwaardige iNtuïtiewe voorkeur, die ISTJ, ISFJ, ESTP, ESFP profiele, begin in die middeljare om nuwe moontlikhede vir die toekoms te voorsien en 'n meer verbeeldingryke en mistieke benadering tot gebed en liturgie in te neem (Hirsh & Kise 1997:31). Bogenoemde erediensgangers in dié lewensfase sal dus al meer ook deur kreatiewe, meditatiewe en mistieke aanbiedinge, liturgieë, skuld- en geloofsbelydenisse en boodskappe in 'n erediens aangespreek word.

Erediensgangers met 'n minderwaardige Sintuiglike waarnemingsvoorkeur, die INTJ, INFJ, ENFP, ENTP profiele, begin in hulle middeljare die gawes wat God hier en nou gee, geniet. Hulle vind dan tradisionele geestelike praktyke al meer aantreklik en sien God al meer in elke dag se omstandighede raak (Hirsh & Kise 1997:31). Bogenoemde erediensgangers in dié lewensfase sal dus al meer ook deur multi-sintuiglike, spesifieke en sensorierike aanbiedinge, -liturgieë, -skuld- en geloofsbelydenisse en -boodsappe in 'n erediens aangespreek word.

In hulle middeljare begin erediensgangers met 'n minderwaardige Waardegedrewe besluitnemingsfunksie, die ISTP, INTP, ESTJ en ENTJ profiele, te fokus op hoe geloof jou waardes vorm en raak hulle meer diensgedrewe. Tyd saam met ander raak al belangriker en gebed spruit al meer vanuit persoonlike behoeftes (Hirsh & Kise 1997:31). God word nou ook vir troos genader, nie net vir verduideliking en verklaring nie. Gemeenskaplike gesprek en gebed in die erediens sal bogenoemde erediensgangers in dié lewensfase dus al meer begin aanspreek.

Erediensgangers met 'n minderwaardige Objektiewe besluitnemingsfunksie, die ISFP, INFP, ESFJ en ENFJ profiele, begin te soek na 'n logiese fondament vir hulle geloof, moontlik om dit beter aan ander te kan verduidelik. Hierdie erediensgangers is dan waarskynlik ook meer bereid

om swakhede of inkonsekwentheid in hulle geloof te erken, sonder om bedreig te voel (Hirsh & Kise 1997:31). Bogenoemde erediensgangers in dié lewensfase sal dus al meer ook deur persoonlike, ervaringsgerigte en emosionele aanbiedinge, -liturgieë, -skuld- en geloofsbelydenisse en -boodskappe in 'n erediens aangespreek word.

11.7.5 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die dubbelfaktor kombinasies van voorkeure

11.7.5.1 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Energie/Lewensstyl-kombinasie

In Hoofstuk 9 is reeds aangetoon dat die voorkeurkombinasies tussen energisering (E/I) en lewensstyl (J/P) aandui hoe erediensgangers verandering hanteer. Dit impliseer algemene veranderinge asook spesifieke veranderinge en vernuwing in die erediens.

11.7.5.1a IJ – Beslissende Introverte

Beslissende Introverte (IJ's) verander nie maklik nie. Indien daar liturgiese, homiletiese of hermeneutiese veranderinge in die erediens plaasvind, sal IJ's dit in terme van hulle eie innerlike oortuigings meet en dit vinnig implementeer, indien dit by hulle innerlike oortuigings sou pas. Sou enige veranderinge in die erediens egter bots met hulle innerlike oortuigings, sal hulle vasskop en (passiewe en stille) teenstand bied.

11.7.5.1b IP – Aanpasbare Introverte

Aanpasbare Introverte (IP's) is erediensgangers wat ten opsigte van veranderinge in die erediens nuuskierig raak en meer inligting benodig. Soos die IJ's weeg hulle ook die inligting intern. Hoewel IP's meer aanpasbaar in terme van verandering is, sal hulle op hulle eie tyd en terme beweeg, indien én nadat hulle besluit het om dit te doen. IP

erediensgangers hou dus nie daarvan om aangejaag of geforseer te word in terme van verandering/vernuwing nie.

11.7.5.1c *EP – Aanpasbare Ekstroverte*

Voorgestelde veranderinge in die erediens sal Aanpasbare Ekstroverte (EP's) via gesprekke met netwerke (ander erediensgangers) om hulle laat konsulteer om uit te vind wat almal dink. Dit gebeur natuurlik ook buite die tydraamwerk van die erediens om. Indien die liturgiese veranderinge vir hulle sin maak en ruimte skep vir hulle kreatiwiteit en aksie, sal hulle probeer om almal te paai en te motiveer om die veranderinge te aanvaar of te implementeer.

11.7.5.1d *EJ – Beslissende Ekstroverte*

Met die voorstel of implimentering van liturgiese vernuwing/veranderinge, sal Beslissende Ekstroverte (EJ's) hulle waarde-oordeel verwoord deur openlike bevraagtekening en versoeke om verduideliking. Indien hulle vrae bevredigend beantwoord word, en hulle van die meriete van die verandering oortuig is, sal hulle deel word van die beplanning, organisering en implementering van veranderinge. Indien nie, sal hulle die veranderinge in die erediens en liturgie openlik teenstaan of beveg.

11.7.5.2 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Waarneming/Besluitnemingskombinasie

Die verstaan van die voorkeurkombinasies van waarneming (S/N) en besluitneming (T/F) help die liturg om beroepskeuses, belangstellings en leerstyle by erediensgangers beter te kan begryp (Myers 1998:33). Belangstellings en leerstyle is van waarde in die erediensgangers se belewenis, verstaan en persepsie van 'n erediens, en selfs ook die beroepskeuses, wat tog 'n groot deel van die daaglikse konteks (*lebenswelt*) uitmaak waarin die erediensgangers lewe. Coetzee (1997:61) sluit hierby aan: “Die manier waarop mense kommunikeer en inligting

oordra, word in 'n groot mate bepaal deur die waarnemings- en besluitnemingsvoorkeure, dit wil sê die S/N en T/F voorkeure. Hierdie voorkeure kan in ST-, NT-, SF- en NF-voorkeure gegroepeer word, waar elke kombinasie spesifieke style openbaar”.

Elke kombinasie ten opsigte van waarneming (S/N) en besluitneming (T/F) het verskillende (en soms botsende) bydraes om aan 'n gemeente of erediens te lewer. NT's fokus byvoorbeeld meer op teoretiese en prestasiegerigte take en daarom op strategieë en strukture van die geloofsgemeenskap en die erediens, terwyl SF's eerder praktiese hulp, betrokkenheid en dienslewering aan individue in die geloofsgemeenskap en erediens sal bied (Hirsh & Kise 1997:25&26). Net so kan ST's, wat fokus op die hier en nou, op die tradisies, skedules en logika in 'n erediens, in konflik kom met NF's wat op 'n kreatiewe manier mense wil help om geestelik in 'n erediens te groei en verbeeldingryk en visioenêr op die toekoms van die geloofsgemeenskap of erediensgangers gerig is.

'n Funksionele indeling kan in vier moontlike kombinasies tussen die waarnemingsfunksie (S/N) en die besluitnemingsfunksie (T/F) uiteengesit word. Hiervolgens is ST's prakties en logies, SF's simpatiek en vriendelik, NF's entoesiasies en wys en NT's logies en vindingryk (Hirsh & Kise 1997:25). Elkeen van hierdie vier funksie-kombinasies het egter 'n unieke en onontbeerlike bydrae om tot die geloofsgemeenskap en ook die erediens te lewer. Sonder die inagneming van almal kan 'n erediens nie gebalanseerd wees nie. Spesifieke eise ten opsigte van die verskillende kombinasies word hieronder bespreek.

11.7.5.2a Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ST-kombinasie

Hieronder word die vier MBTI®-persoonlikheidsstyle wat die kombinasie ST in gemeen het, naamlik **ISTJ**, **ESTJ**, **ISTP** en **ESTP** ingesluit. Volgens Coetzee (1997:61) word die volgende kommunikasiestyle en -behoefes by ST erediensgangers aangetref en moet dit dan ook hermeneuties,

liturgies en homileties in die erediens verreken word: Onpersoonlike, logiese en feitlike kommunikasie. ST's benodig dus direkte, realistiese, konkrete en spesifieke kommunikasie met gedetailleerde uiteensettings.

ST's lewer bydraes in die geloofsgemeenskap en erediens deur hulle gefundeerdheid van die geestelike in die realiteit; deur die gebruik van logika en gesonde verstand asook hulle klem op die waarde van tradisie (hoe dit nog altyd gedoen is). Hulle konsentreer op die praktiese toepassing van spiritualiteit in die daaglikse lewe (Hirsh & Kise 1997:27). ST's word betrek deur boodskappe wat stapsgewyse toerusting wat prakties toegepas kan word en feite en duidelike uiteensettings bevat. Liturgies word ST's deur vaste geloofstradisies aangespreek en is hulle op soek na beginsels wat daagliks toegepas kan word.

Volgens Hirsh en Kise (1997:27) raak ST's ook betrokke by die definiëring van gemeenskaplike standaarde en beginsels en sal hulle lyste opstel van 'moets en moenies' ter wille van konsekwentheid en kontuïniteit in die erediens. ST's poog om hulle verpligtinge en verantwoordelikhede getrou na te kom en om kongruent te leef met wat hulle glo en sê (*practise what they preach*). So stel hulle 'n duidelike voorbeeld (rolmodel) om na te volg.

11.7.5.2b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die SF-kombinasie

Hieronder word die vier MBTI®-persoonlikheidsstyle wat die kombinasie SF in gemeen het, naamlik **ISFJ**, **ESFJ**, **ISFP** en **ESFP** ingesluit. Volgens Coetzee (1997:61) word die volgende kommunikasiestyle en -behoefte by SF erediensgangers aangetref en moet dit dan ook hermeneuties, liturgies en homileties in die erediens verreken word: Waardegedrewe boodskappe en praktiese, gedetailleerde en feitlike uiteensettings wat verband hou met persoonlike ervarings. SF's het reguit maar bedagsame en belewenisgerigte oordrag van die Evangelieboodskap waarin die persoonlike en emosionele gevoelens van hulleself en ander in ag geneem word, nodig.

SF's lewer bydraes in die geloofsgemeenskap en erediens deur samewerking en harmonie na te streef; deernisvol die behoeftes van ander erediensgangers aan te spreek (die 'hande van God') en deur 'n vriendelike en verwelkomende atmosfeer te bewerk. SF's wys hulle (geestelike) toewyding op tasbare en sigbare maniere (Hirsh & Kise 1997:27).

SF's word betrek by toepaslike toerusting wat duidelik 'n verskil in mense se lewens sal maak en verkies liturgiese kontekste waarin warm interpersoonlike verhoudings en geloof kan groei. SF's word ook aangetrek deur die egte en konkrete voorbeeld van ander (hetsy persoonlik óf narratief). Volgens Hirsh en Kise (1997:27) gee SF's aandag aan die fyner besonderhede van geestelike feesdae of eredienste. SF's poog om ander mense individueel te dien en om 'n geloofsgemeenskap (erediens) te bou waarin mense waardeer, ondersteun, gekoester en liefgehe word.

11.7.5.2c Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die NF-kombinasie

Hieronder word die vier MBTI®-persoonlikheidsstyle wat die kombinasie NF in gemeen het, naamlik **INFJ**, **ENFJ**, **ENFP** en **INFP** ingesluit. Volgens Coetzee (1997:61) word die volgende kommunikasiestyle en -behoefte by NF erediensgangers aangetref en moet dit dan ook hermeneuties, liturgies en homileties in die erediens verreken word: Die verskaffing en bespreking van idees, die toekoms en menslike toestande. Die gebruik van metafore, analogieë en voorbeelde in die uitdrukking van kommunikasie en 'n fokus op mense se emosionele behoeftes, moet in die erediens aandag kry.

NF's lewer 'n bydrae in die geloofsgemeenskap (en erediens) deur die visioenering van die potensiaal van mense; kommunikatiewe kreatiwiteit toe te pas en deur die aspirasies, ideale en waardes van die

geloofsgemeenskap te koester. NF's konsentreer daarop om ander te inspireer om hulle ideale na te jaag (Hirsh & Kise 1997:27). Om NF's in 'n erediens te betrek en te bereik is verbeeldingryke toerusting en die soeke na verskuilde moontlikhede by mense nodig. NF's is die digters, mistici en die wysgere wat uitdrukking gee aan geloof. Volgens Hirsh en Kise (1997:27) beywer NF's hulle vir die opbou van die breër samelewing en verkies hulle kreatiewe kommunikasie in die erediens deur verhale, gedigte en musiek wat die hart aanraak. NF's inspireer ander om met integriteit betekenisvol te leef en bring so die aarde nader aan die hemel.

11.7.5.2d Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die NT-kombinasie

Hieronder word die vier MBTI®-persoonlikheidsstyle wat die kombinasie NT in gemeen het, naamlik **INTJ**, **ENTJ**, **ENTP** en **INTP** ingesluit. Volgens Coetzee (1997:61) word die volgende kommunikasiestyle en -behoefes by NT erediensgangers aangetref en moet dit dan ook hermeneuties, liturgies en homileties in die erediens verreken word: Bondige, kernagtige en goedgeartikuleerde boodskappe en objektiewe, saaklike (onemosionele) en kritiese oordrag van inligting. NT's is baie nugter en oorredend en kan dikwels beide kante van 'n saak beredeneer en wil dit ook graag in die erediens verreken hê. Om erediensgangers van die NT-kombinasies in die erediens te kan betrek, moet die liturg op die holistiese geheelbeeld en verbande in die prediking en erediens fokus. Algemene prinsipiële sake moet aangeraak word.

NT's lewer 'n bydrae in die geloofsgemeenskap deur die konseptualisering van oplossings vir ingewikkelde probleme; 'n klem op uitnemendheid en deur modelle te ontwerp met die oog op die langtermynbeplanning van die geloofsgemeenskap (Hirsh & Kise 1997:27). NT's konsentreer op die definiëring van die waarheid en om daarop te bou. Hulle benodig in die erediens dus toerusting wat hulle intellektueel uitdaag en standaard in die geloofspraktyk aanspreek. Liturgieë of studies wat met logiese strukture of spesifieke ontwerpe werk, help NT's om die ingewikkeldheid

van geloof mee te verklaar. Vir NT's is die bespreking of selfs debattering deur spesialiste belangrik om hulle soeke na antwoorde te bevredig. Ander liturge wat kundig is op 'n spesifieke gebied kan hiervoor ingespan word. Volgens Hirsh en Kise (1997:27) verskaf en verwag NT's vindingrykheid om verweefde geestelike problematiek op te los. NT's poog om standhoudende en effektiewe langtermynverandering teweeg te bring en om paradigmas te skuif en die teorieë en kriteria rondom geloof te ondersoek. Hiervan is die erediens integraal deel.

11.7.5.3 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Energiserings/Waarnemingskombinasie

Die kombinasievoorkeur ten opsigte van Energisering (E/I) en Waarneming (S/N) bepaal mense se hantering van inligting (Myers 1998:33). Toegepas op die erediens en liturgie beteken dit dat erediensgangers se inneem en prosessering van inligting in en deur die erediens en liturgie deur hierdie kombinasies bepaal word.

11.7.5.3a *IS – Nadenkende realiste*

Vir Nadenkende realiste (IS'e) is kennis belangrik om sodoende die waarheid te kan bepaal (Myers 1998:33). Dit impliseer 'n behoefte aan spesifieke nuwe inligting en 'n soeke na die waarheidsvraag (reg of verkeerd) in die erediens asook kennisgevolle prediking en liturgieë. Gebed is vir Sintuiglike Introverte (IS'e) gereelde gesprekke met God waarin hulle bekommernisse en hartseer gewoonlik kronologies met God gedeel word (Hirsh & Kise 1997:18). Kronologiese en stapsgewyse inrigting van die Epiklese en ander gebede in die liturgie word geïmpliseer.

11.7.5.3b *IN – Nadenkende innoveerders*

Vir Nadenkende innoveerders (IN'e) is kennis op sigself belangrik (Myers 1998:33). IN'e is dus oop vir enige nuwe inligting en interessantheide in die liturgie, prediking en in die erediens. Gebed is vir iNtuïtiewe Introverte

(IN'e) peinsende interaksie met God oor wat anders sou kon wees of in die toekoms op hulle wag (Hirsh & Kise 1997:18). Peinsende en reflektiewe gebed in die erediens sal IN'e dus aanspreek.

11.7.5.3c *ES – Aksie-georiënteerde realiste*

Vir Aksie-georiënteerde realiste (ES'e) is dit belangrik dat kennis prakties toegepas moet kan word (Myers 1998:33). Praktiese voorbeelde en konkrete toepassingsmoontlikhede van Bybelse beginsels sal dus in die prediking en liturgie uitgespel moet word. Vir Sintuiglike Ekstroverte (ES) geskied gebed dikwels eerder deur aksies as deur woorde. Interaksie met die natuur of ander persone wat behoeftes en nood van mense aanspreek, bring ES'e naby aan God (Hirsh & Kise 1997:18). Die inrigting van gesamentlike en responsiewe gebede in die erediens sal ES erediensgangers dus liturgies in die erediens betrek.

11.7.5.3d *EN – Aksie-georiënteerde innoveerders*

Vir Aksie-georiënteerde innoveerders (EN'e) is kennis belangrik om verandering teweeg te bring (Myers 1998:33). Uitdagende prediking en liturgieë wat op lewensverandering afgestem is, sal EN'e dus in die erediens aanspreek. Intuïtiewe Ekstroverte (EN'e) verkies gebed in gemeenskap met ander. Hulle gebede spruit uit 'n begeerte om dinge beter te maak vir ander mense, organisasies en die natuur (Hirsh & Kise 1997:18). Gesamentlike gebed in groepsverband sal EN erediensgangers dus liturgies aanspreek.

11.7.5.4 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Energiserings/Besluitnemingskombinasie

11.7.5.4a *Ekstroverte Objektiewe besluitnemers (ET's)*

Vir Ekstroverte met Objektiewe besluitnemingsvoorkeure (ET's) is gebed onder andere aktiewe deelname aan die verandering van onregverdig

strukture. ET's beskou sonde deels as valsheid of halwe waarhede, oneerlikheid of persoonlike inkongruensie (Hirsh & Kise 1997:20). Gebede en skuldbelydenisse wat sosiale onreg of persoonlike ongeregtheid aanspreek, sal ET's dus liturgies betrek.

11.7.5.4b Ekstroverte Waardegedrewe besluitnemers (EF's)

Ekstroverte met Waardegedrewe besluitnemingsvoorkeure (EF's) beoefen gebed dikwels as daad van diens saam met en aan ander mense en die gemeenskap in terme van hulle behoeftes en nood. EF's beskou sonde deels as onbedagsaamheid of die verwaarlosing van ander mense (Hirsh & Kise 1997:20). Gebede, skuld- en geloofsbelydenisse wat die nood en pyn van die gemeenskap en mede-erediensgangers aanspreek en voor God bring, sal EF erediensgangers dus liturgies aanspreek.

11.7.5.4c Introverte Objektiewe besluitnemers (IT's)

Vir Introverte met Objektiewe besluitnemingsvoorkeure (IT's) hou gebed dikwels skeptisisme in, waarin God gekonfronteer word met etiese en prinsipiële kwessies (Hirsh & Kise 1997:20). Eerlike worsteling en selfs bevraagtekening van God in gebed sal IT erediensgangers dus liturgies meeneem.

11.7.5.4d Introverte Waardegedrewe besluitnemers (IF's)

Introverte met Waardegedrewe besluitnemingsvoorkeure (IF's) sien gebed gewoonlik as die deel van jou eie hart sowel as voorbidding vir ander mense en hulle behoeftes (Hirsh & Kise 1997:20). Persoonlike, intieme gebede asook spesifieke voorbidding vir mede-erediensgangers sal IF erediensgangers liturgies aanspreek.

11.7.5.5 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Waarnemings/Lewenstyl-kombinasie

Dit is interessant dat die literatuur nie veel van hierdie kombinasie melding maak nie. In die temperamente word die SJ's en die SP's wel deeglik aangespreek, maar omtrent glad nie die NJ's en die NP's nie. Vanuit die navorsing in die proefskrif sal ek egter wel 'n paar opmerkings oor laasgenoemde twee kombinasies kan maak. Die ander twee kombinasies van Waarneming en Lewenstyl, die SJ's en SP's, word later in die hoofstuk liturgies onder die temperamente verreken.

11.7.5.5a Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die NP-kombinasie

iNtuïtiewe Aanpassers (NP's) het kreatiwiteit en spontaneïteit in gemeen asook buigsaamheid en impulsiwiteit. Kreatiewe uitbeeldings en verrassende liturgiese volgorde en verhalende elemente in die prediking behoort NP erediensgangers aan te spreek.

11.7.5.5b Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die NJ-kombinasie

iNtuïtiewe Beplanners (NJ's) het kreatiwiteit en struktuur asook visioenering en strategiese beplanning in gemeen. Beeldende en kreatiewe uiteensetting van die liturgie en simboliese en groot-prentjie prediking behoort NJ erediensgangers aan te spreek.

11.7.5.6 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Besluitnemings/Lewenstyl-kombinasie

In hoofstuk 9 is ontdek dat die kombinasievoorkeure ten opsigte van besluitneming (T/F) en lewenstyl (J/P) leierskap-, bestuur- en volgelingsstyle beïnvloed. Vir die doel van hierdie proefskrif word enkele

gevolgtrekkings veral ten opsigte van volgelingsstyle gemaak, aangesien die liturg in die erediens die plek van die leier/fasiliteerder inneem.

11.7.5.6a TJ – Sterk volgelinge

Hoewel TJ erediensgangers analities en beslis is, sal hulle die leiding van die liturg in die erediens streng volg, indien hulle die liturg respekteer en vertrou. Hulle sal ook ongenaakbare kampvegters in die implementering van kerkraadsbesluite ten opsigte van eredienste wees.

11.7.5.6b TP – Aanpasbare medewerkers

TP erediensgangers is objektief, skepties en nuuskierig, maar sal geredelik koers verander in die erediens wanneer nuwe inligting bekend word. Indien geïnteresseerd in die problematiek binne die erediens, sal hulle effektief meewerk aan die oplossing daarvan.

11.7.5.6c FP – Ondersteunende samewerkers

FP erediensgangers is vriendelik en aanpasbaar en verkies konsensusoptrede in die erediens. In terme van eredienste is FP's energieke en ondersteunende volgelinge wanneer hulle met respek behandel word.

11.7.5.6d FJ – Lojale volgelinge

FJ erediensgangers is vriendelik, inspirerend, empaties en harmonieus. Hulle is lojale volgelinge in die erediens indien die liturg hulle geloofswaardes deel of in ag neem.

11.7.5.7 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die Temperamente

11.7.5.7a *SJ – Die Verantwoordelike Temperament*

Volgens Smit (2001:15) het SJ's behoefte aan 'n sterk, goed-geoliede organisasie met duidelike organisatoriese rolle en rolverwagtinge in die gemeente en dus ook in die erediens. In hoofstuk 9 het ek reeds aangetoon dat SJ's 'n behoefte aan sekuriteit, stabiliteit en voorspelbaarheid het. Tradisies, pligbesef en verantwoordelikheid is vir SJ's van kardinale belang. 'n Vaste liturgiese orde en elemente asook die herhaling van bekende formuliere en geloofsbelydenisse sal SJ's in die erediens aanspreek.

11.7.5.7b *SP – Die Aksiebelaaide Temperament*

Volgens Smit (2001:15) is SP's op hulle beste wanneer geïkete roetines nie meer werk nie of vou; dus in bedieninge en programme in krisistye of onder groot druk. In hoofstuk 9 het ek reeds aangetoon dat SP's behoefte aan ruimte en vryheid het en spontaneïteit benodig. SP's hou van avontuur en variasie en leef vreugdevol en aksiebelaaide en (optimisties) in die hier en nou. Hulle raak maklik verveeld met die status quo en is spontaan en impulsief. Hulle hanteer krisisse gemaklik en pragmaties. Skommeling van liturgiese elemente en 'n onkonvensionele liturgie sal SP's aanspreek saam met passievolle eredienste en prediking. Te geroetineerde eredienste en liturgieë sal SP erediensgangers verveel.

11.7.5.7c *NF – Die Idealistiese Temperament*

Volgens Smit (2001:15) is 'n gemeente vir erediensgangers met 'n NF voorkeur 'n plek gevul met moontlikhede vir mense, persoonlike bedieninge, kleingroepe, warmte en geestelike ondersteuning. In hoofstuk 9 het ek reeds aangetoon dat NF's entoesiasties, kreatief en verbeeldingryk is. NF's wil graag geloofwaardig wees en is Idealisties,

empaties en selfaktualiserend. Verbeeldingryke en kreatiewe inkleding van die liturgie tesame met persoonlike en innoverende prediking sal NF erediensgangers aanspreek in 'n erediens.

11.7.5.7d NT – Die Rasionele Temperament

Volgens Smit (2001:15) benodig NT's ander erediensgangers om by hulle aan te sluit in navolgingswaardige sake; vredes- en geregtighedsbedieninge, die ekologie en die natuur, ekonomiese geregtighedsbedieninge (bevrydingsteologie) en goeie teologieë. In hoofstuk 9 het ek reeds aangetoon dat NT's abstrakte en analitiese denkers en teorie-georiënteerd is. Hulle is logies, rasioneel, presies en skepties en probeer die beginsels wat die wêreld en dinge onderlê, verstaan. Hulle het 'n behoefte aan bekwaamheid en deeglike kennis. Wil in beheer wees. Kennis is mag. Goedingeligte prediking met 'n teoretiese uiteensetting en 'n logiese en rasionele inkleding van die liturgie sal NT erediensgangers in die erediens aanspreek.

11.8 Ander algemene eise en uitdagings

Die kennis en inagneming van die enkelfaktore en kombinasies verbonde aan die MBTI® persoonlikheidstylvoorkeure soos uiteengesit in Hoofstuk 11 en spesifiek ook in Hoofstuk 12 kan en moet pertinent in die erediens verreken word. Die moontlikhede om dit prakties te implementeer is legio. Om egter eers vas te stel hoedanig die samestelling van die eredienste en erediensgangers ten opsigte van die MBTI® lyk, is die eerste hekkie vir die liturg wat oorkom moet word.

11.8.1 Die bepaling van die erediensgangers se MBTI® profiel

Die bepaling van wie die erediensgangers is, kan uit vraelyste of ervaring met die erediensgangers of uit die keuse van kerndefinisies van die MBTI® bepaal word. Hoewel sodanige metodiek nie 'wetenskaplik' kwantitatief verwoord kan word nie, sal dit tog 'n kwalitatiewe aanduiding

gee van die rigting of balans wat die liturg/liturgie in eredienste moet inslaan.

'n Meer verantwoordbare metodiek, maar ook meer koste- en tydintensief, sou wees as 'n liturg 'n verteenwoordigende steekproef uit die kerkraad of erediens kon trek en die MBTI® persoonlikheidstyl-vraelyste met die erediensgangers kan laat doen. Die bevindinge kan daarna na die totale erediens of al die eredienste van die gemeente veralgemeen word.

11.8.2 *Verskillende eredienste in spanverband*

Dit is moontlik om, waar liturge hulle in 'n groter span bevind (soos in 'n makrogemeente) die verskillende persoonlikheidstyle by erediensgangers in verskillende eredienste te verreken, hetsy gelyktydig of afwisselend soos die gemeente-opset vereis en dit moontlik maak. Hier moet die uitgangspunt aanvaar word dat liturge van 'n spesifieke persoonlikheidstylvoorkeur of groep erediensgangers van daardie styl of groep van nature makliker sal aanspreek. Die inter- en intrapersoonlike spanwerk tussen kollegas in 'n gemeente is dus van kardinale belang, ook in die effektiewe en gebalanseerde aanspreek van erediensgangers in eredienste.

11.8.3 *Variasie tussen eredienste (afwisseling)*

Dit is egter nie vir alle gemeentes en liturge moontlik om 'n verskeidenheid eredienste te kan aanbied nie, en almal staan ook nie in kollegaskappe nie. Hier sou variasie tussen eredienste (verskillende Sondae) met 'n spesifieke klem (groep erediensgangers in gedagte) verskillende persoonlikheidstylvoorkeure en -kombinasies kon verreken en balanseer. 'n Definitiewe verskil tussen die styl en fokus van die oggenddiens en die aanddiens sal ook hierin oorweeg kan word.

11.8.4 *Afwisseling van liturgiese elemente*

'n Ander moontlikheid is die afwisseling van liturgiese elemente ter wille van die aanspreek van die verskillende persoonlikheidsstyle in die erediens. Sang, musiek, rituele, stiltes, atmosfeer, en al die liturgiese elemente met talle variasie-moontlikhede, kan ingespan word om die erediensgangers van verskillende persoonlikheidsstylvoorkeure effektief aan te spreek, te bereik en te betrek by die erediens.

11.8.5 *'n Doelbewuste erediens-identiteit*

'n Laaste moontlikheid is om eenvoudig 'n spesifieke doelbewuste identiteit vir 'n gemeente te kies (af te lei) en dit dan te vier. Ons kan tog nie as liturge alles vir almal wees nie. Die implikasie hiervan is dat 'n gemeente doelbewus liturgies, homileties en hermeneuties vir 'n spesifieke persoonlikheidsstyl/groepering daarvan voorsien. Daar sal egter versigtig gewaak moet word teen eensydigheid en ongebalanseerdheid.

HOOFSTUK 12 **SPESIFIEKE EISE, UITDAGINGS EN AANBEVELINGS TEN OPSIGTE VAN DIE SESTIEN MBTI® TIPOLOGIEË**

In hierdie hoofstuk word die spesifieke eise en uitdagings wat aan die liturg gestel word om erediensgangers van al sestien verskillende MBTI® persoonlikheidstyle effektief in die erediens te kan aanspreek, uitgespel. Dit is belangrik dat elke liturg (homileet) hom-/haarself eerstens deeglik sal vergewis van Hoofstuk 9 en Hoofstuk 10, waar daar ten opsigte van die enkelfaktore, verskeie kombinasies én ten opsigte van elkeen van die sestien MBTI® persoonlikheidstylvoorkeure, 'n duidelike beeld van elke persoonlikheidstyl verskaf word. Dit is noodsaaklik dat die prediker 'n omvattende prentjie van elkeen van hierdie erediensgangertipes in sy geestesoog sal hê, en dit in die praktyk sal verreken.

Die eerste stap om alle persoonlikheidstyle effektief in die erediens te kan aanspreek, is om 'n deeglike kennis van elke MBTI® persoonlikheidstyl in te win. Dit word veral in Hoofstuk 9 en Hoofstuk 10 verreken. In hierdie hoofstuk word verder hierop uitgebrei in terme van die spesifieke hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise, oorwegings en uitdagings wat aan die liturg gestel word om erediensgangers van alle *Myers-Briggs Type Indicator*® persoonlikheidstyle effektief in die erediens te kan aanspreek. Hierdie hoofstuk geld dus saam met Hoofstuk 11 as die konkluderende fase wat as 'n praktykteorie aangebied en deur liturge (homilete), kerkrade en gemeentes toegepas kan word.

Die tweede stap is om die hermeneutiese implikasies, eise en uitdagings ten opsigte van elke persoonlikheidstyl te kan verreken. In die bespreking van die hermeneutiese eise in hierdie hoofstuk, word meer lig gewerp op die verstaansdimensie van elke spesifieke persoonlikheidstyl. Liturge word ondersteun om erediensgangers van elke persoonlikheidstylvoorkeur hermeneuties beter te verstaan en te kan verreken. Die persoonlikheidstyl se spiritualiteit en natuurlike weë na geestelike vernuwning word as 'n breë verstaansraamwerk ten opsigte van elke persoonlikheidstylvoorkeur

verskaf. Daarna word 'n ekklesiologiese posisionering aan die hand van Heitink (2007) ten opsigte van elke persoonlikheidstyl weergegee.

Soos die lesers sal begryp, is dit glad nie maklik of eenvoudig om verskillende (psigologiese-, hermeneutiese-, homiletiese-, liturgiese- en spirituele-) kategorieë gepas met mekaar in verband te bring nie. In terme van Heitink (2007) se agt faktore (3.2.3.1) probeer ek daarom om myns insiens die mees waarskynlike posisie (ten opsigte van die doelstelling van die kerk as instituut) asook die mees waarskynlike rol (ten opsigte van die funksionering van die kerk as gemeenskap) wat die verskillende erediensgangers persoonlikheidsgewys in die geloofsgemeenskap (en erediens) kan inneem, te verwoord. Om dit te kon doen, het ek onderskeidelik gebruik gemaak van die Energisering-Lewenstyl (E/I-J/P) oriëntasies en die funksionele koppeling tussen die Waarnemings- en Besluitnemingsfunksies (S/N-T/F).

Daar is sekerlik 'n oneindige aantal ander moontlikhede, maar dit is tog die keuse wat vir my, na die afhandeling van die teoretiese fase, na die méés waarskynlike gelyk het. Dit is egter belangrik om te onthou dat dit hier om persoonlikheidstylvoorkeure gaan en nie om absolute, eksklusiewe, afgeslote entiteite nie. Hierdie kategorieë verskaf slegs 'n moontlike (waarskynlike) koppeling wat myns insiens met vrug in die liturgiek, homiletiek én ekklesiologie gebruik kan word.

Die hermeneutiese raamwerk word hierna voltooi deur die aandag te vestig op moontlike geestelike slaggate en struikelblokke ten opsigte van elke persoonlikheidstyl wat deur die homileet en liturg in ag geneem sal moet word.

Derdens word in die liturgiese eise voorstelle gemaak ten opsigte van die liturgiese inkleding wat die spesifieke persoonlikheidstyle in die erediens sal kan aanspreek. Aanvanklik word die leser se aandag gevestig op algemene liturgiese eise ten opsigte van elke persoonlikheidstyl. Page (1998:40) bied 'n insiggewende tabel wat die fokus van elkeen van die

sestien persoonlikheidstyle saamvat, aan. Ek gebruik hierdie tabel as die wegspringpunt van die besinning oor die liturgiese toepassing van die MBTI®.

Daarna word op die voetspoor van Dingemans (1991) 'n gepaste teologies-antropologiese perspektief van die liturg op elke persoonlikheidstyl verskaf en vervolgens word die liturgiese eise en uitdagings verbreed deur 'n breë liturgiese kodering aan die hand van Marcel Barnard (2006) se insigte oor die ontwikkeling op liturgiese gebied. Die gedeelte word afgesluit deur die liturgiese ondersteuning en balansering van die onderskeie erediensgangers (persoonlikheidstyle) deur die liturg en die geloofsgemeenskap uit te lig aan die hand van Hirsh en Kise (1997) se insigte oor die geestelike toepassing van die verskillende persoonlikheidstyle, en die liturgiese implikasies daarvan.

Spesifieke aandag word vierdens by die homiletiese eise aan die uitdagings en praktiese voorstelle ten opsigte van die effektiewe prediking vir en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap in die erediens aan erediensgangers met spesifieke persoonlikheidstylvoorkeure, gegee. Aanvanklik word gewys op algemene homiletiese eise ten opsigte van elke persoonlikheidstyl. Dit geskied aan die hand van die verworwe insig uit die teoretiese fase van die proefskrif (met ander woorde Hoofstukke 1 tot en met Hoofstukke 10).

Daarna gee ek aan pertinente homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van elke persoonlikheidstyl aandag, aan die hand van Barth (1991) en McClure (1991) se kategorieë en kodes. Ek bou verder voort op die implikasies van Levesque (2001) se siening van dinamiese kreatiwiteit by die verskillende persoonlikheidstylvoorkeure (soos reeds in Hoofstuk 10 uiteengesit). Die homileties-kommunikatiewe eise word afgesluit deur 'n verwysing na die gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van elke betrokke persoonlikheidstyl. Hier maak ek selektief gebruik van Vos (2005) en Pieterse (1986) en ander se homiletiese onderskeidings.

<p>ISTJ</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>S – Reliance Of Facts</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>ISFJ</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>S – Reliance Of Facts</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>INFJ</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>INTJ</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>
<p>ISTP</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>ISFP</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>INFP</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>INTP</p> <p><i>I – Depth Of Concentration</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>
<p>ESTP</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>ESFP</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>ENFP</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>	<p>ENTP</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>P – Adaptability</i></p>
<p>ESTJ</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>ESFJ</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>S – Reliance On Facts</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>ENFJ</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>F – Warmth And Sympathy</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>	<p>ENTJ</p> <p><i>E – Breadth Of Interests</i></p> <p><i>N – Grasp Of Possibilities</i></p> <p><i>T – Logic And Analysis</i></p> <p><i>J – Organization</i></p>

Dit sal die prediker verder baat om die homiletiese-, liturgiese- en hermeneutiese implikasies en -eise van die toepaslike MBTI® enkelfaktor en -kombinasiefaktore soos wat dit in Hoofstuk 11 uiteengesit is, saam met die uiteensetting van elkeen van die sestien MBTI® persoonlikheidstyle in Hoofstuk 12 te verreken.

12.1 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ISTJ-erediensganger

Vir die liturg om die ISTJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ISTJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ISTJ-erediensganger in die erediens.

12.1.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ISTJ-erediensganger*

Om die ISTJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ISTJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ISTJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken. Elke persoonlikheidstylvoorkeur kan (en moet) in eie reg as 'n spiritualiteitstipe beskou word.

12.1.1.1 ISTJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir 'n ISTJ is om te leer om al die fyner besonderhede (waarvan hulle gewoonlik baie hou) eenkant toe te stoot om vir God beskikbaar te kan wees; om die reguit pad te wil loop ten spyte van al die moontlike afdraaipadjes en om verantwoordelik teenoor ander op te tree en verpligtinge getrou na te kom. Verder is 'n ISTJ spiritualiteit baie privaat en diep en soms amper onbeskryfbaar aan ander mense (Hirsh & Kise 1997:32&33). Dit kan dus vir 'n liturg moeilik wees om 'n ISTJ-erediensganger se spiritualiteit te peil.

12.1.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ISTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:33) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ISTJ om kuns en handewerk te verrig wat bydra tot selfuitdrukking, hetsy vir praktiese of estetiese doeleindes; om al die werke van 'n outeur op 'n gestruktureerde en georganiseerde manier te lees om sodoende seker te maak van die konsekwentheid en waarheid van hulle siening; om as hulpbron (klankbord) vir ander op te tree wat 'n redelike (objektiewe) manier soek om geloofsake te hanteer en so hulle eie analise te toets en te versterk en om 'n waarde-identifikasie oefening te doen (met ander woorde om te prioriseer) of te mediteer (peins) oor belangrike sake om sodoende seker te maak dat sy/haar lewe kongruent met daardie waardes is.

12.1.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ISTJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ISTJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Integrasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Inisiasie'. So kan die ISTJ-erediensganger 'n aandeel hê aan die konkretisering van die identiteit van die geloofsgemeenskap (en die erediens) asook om ander individue ten

opsigte van lidmaatskap deur middel van opleiding en kategetiese onderrig in die gemeente in te lyf.

12.1.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ISTJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ISTJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat 'n ISTJ moeilik verander omdat hy/sy die tradisies, waarvan die ISTJ deel is, so waardeer en geniet dat hy/sy verbete aan die status quo vasklou. Verder word die ISTJ maklik geestelik reëlgebonde en kyk so ander se unieke behoeftes mis. Die ISTJ wil graag tot in die die fynste besonderhede verstaan en loop so die gevaar om die groter geheelprentjie mis te kyk. Boonop twyfel 'n ISTJ maklik in hom-/haarself en sy/haar waardigheid omdat hy/sy uiters bewus is van sy/haar eie tekortkominge (Hirsh & Kise 1997:32). Die implikasie hiervan is dat 'n liturg in die erediens sal moet fokus op skuldbelydenis en genadeverkondiging wat die realiteit van skuldvergifnis en die status van gelowiges as vrygespreekte en losgekoopte kinders van God aanspreek.

12.1.1.5 Geestelike slaggat vir 'n ISTJ-erediensganger

Die geestelike slaggat waarin 'n ISTJ kan beland, is om so bewus en vasgevang te wees in al sy/haar verpligtinge dat die ISTJ vergeet om terug te staan en dit te waardeer dat hy/sy vir God kosbaar is, nie op grond van prestasie nie, maar op grond van genade (Hirsh & Kise 1997:33). Die prediking en uiteensetting van genade in die liturgie is dus noodsaaklik vir die ISTJ-erediensganger.

12.1.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ISTJ

12.1.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ISTJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ISTJ-erediensganger verwag word: As 'n introvert (I) behoort 'n ISTJ toewyding en erns in prediking te soek en sal die ISTJ 'n

feite-georiënteerde boodskap en gestruktureerde liturgie verkies vanweë sy/haar Sintuiglike waarneming (S). Die uiteensetting en aanbieding van die boodskap en liturgie behoort verder logies en analities (selfs wetenskaplik) te wees (T) en aangesien 'n ISTJ 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal 'n ISTJ 'n erediens georganiseerd en planmatig en binne die ooreengekome tydraamwerk verkies.

12.1.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ISTJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ISTJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n sondaar (3.2.4.3a) wat hom-/haarself in 'n noodsituasie bevind (3.2.4.3e). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.1.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ISTJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ISTJ erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ISTJ's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Indien hulle egter 'swart op wit' oortuig word van die sinvolheid van liturgiese- of ekklesiologiese verandering, sal hulle dit so aanvaar. Andersins sal hulle die tradisies en gebruike van die gemeente en geloofsgemeenskap met alle mag beskerm en bewaar.

12.1.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ISTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:32) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ISTJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- baie spesifieke, ware voorbeelde ten opsigte van spiritualiteit te verskaf wat sal aanklank vind by die ISTJ se realistiese en praktiese natuur.
- die noodsaaklikheid vir fyner besonderhede by 'n ISTJ sal beseef en dit toepaslik in die liturgie en boodskap uiteensit.
- die ISTJ te help om te ontspan en humor in te bring en om op die groter geloofsprentjie te fokus.
- die ISTJ se besluite en idees te ondersteun en vir hom/haar te bid.

12.1.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ISTJ-erediensganger*

12.1.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ISTJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ISTJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ISTJ-erediensgangers sal waarskynlik ernstige, praktiese en toegewyde prediking verkies met deeglike en tydige voorbereiding. ISTJ's hou van 'n gestruktureerde en feitelike boodskap en liturgie. 'n Boodskap wat logies en analities oorgedra word, sal hulle aanspreek. Sake wat in die prediking, die wet en/of geloofsbelydenis aangespreek behoort te word is ongeldige skuldgevoelens, 'n gebalanseerde verantwoordelike sin en die aanvaarding van verantwoordelikheid sowel as die aanvaarding van God se absolute genade en vergifnis.

12.1.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ISTJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ISTJ-erediensganger waarskynlik deur 'n Aanwysende styl met Handhawende prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal 'n ISTJ-erediensganger waarskynlik van 'n liturg verwag om op die prediking as die openbaring van God (2.4.2.2a) en die Goddelike opdrag tot prediking (2.4.2.2c) te fokus.

12.1.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ISTJ-erediensganger

As 'n Navigator verkies 'n ISTJ-erediensganger dat die liturg uit sy/haar skat van interne ervarings met die gemeente sal deel en dat die liturg op die feite van die situasie sal fokus sodat die erediensgangers die realiteit van die lewe in die oë kan kyk en praktiese oplossings kan verkry. As 'n Stuurman sal 'n ISTJ kort en op die man af kommunikasie verwag wat georganiseerd en analities, taalkundig en stillisties korrek is. Hulle sal graag meer wil leer of duidelikheid in 'n erediens oor sekere sake wil verkry.

12.1.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ISTJ

'n ISTJ-erediensganger sal waarskynlik die beste deur teksgebonde- en tematiese prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n ISTJ dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die tekstematiese preek (3.3.8.3) en die tematiese preek (3.3.8.4). ISTJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by gestruktureerde prediking, prediking met onder andere 'n duidelike kommunikatief-homiletiese struktuur (3.3.7) met 'n logiese inleiding, ontwikkeling en konklusie, asook by gebalanseerde en toepaslike homiletiese taalgebruik (3.3.11.1) in die prediking.

12.2 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ISFJ-erediensganger

Vir die liturg om die ISFJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ISFJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die

liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorfleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ISFJ-erediensganger in die erediens.

12.2.1 Hermeneutiese eise ten opsigte van die ISFJ-erediensganger

Om die ISFJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ISFJ se totale persoonlikheidsstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ISFJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.2.1.1 ISFJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir ISFJ-erediensgangers is om al hulle sintuie te gebruik om hulle geloof te versterk in areas waar geloof gevra word; om ander erediensgangers te help om hulle geestelike paktyke na te streef; om die geestelike eise en verpligtinge van die geloof te gehoorsaam; om God te vertrou vir daaglikse- én ewigheidsleiding en 'n bewustheid van dié wete dat die alwetende God ten alle tye en onder alle omstandighede by ons is (Hirsh & Kise 1997:40&41).

12.2.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ISFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:41) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ISFJ om geestelike dinge te bestudeer wat die ISFJ-erediensganger op sy/haar eie lewe kan toepas byvoorbeeld gebedsmetodes, geestelike aktiwiteite van leiers, of parallele tussen Bybelse verhale en daaglikse situasies; om deel te vorm van 'n klein vaste gestruktureerde groep mense (omgeegroep) vir ondersteuning, gebedsondersteuning en betekenisvolle gesprek oor geestelike sake,

(georganiseerde studie en metodologieë is dikwels vervullend vir 'n ISFJ-erediensganger); om intieme vriendskappe met mense wat omgee te kweek en met wie die ISFJ in vennootskap op die geestelike pad kan tree en om deel te neem aan retraites, verkieslik op stil vreedsame en mooi plekke waar die ISFJ kan herlaai en ontspan.

12.2.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ISFJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ISFJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Integrasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kongregasie'. So kan die ISFJ-erediensganger 'n aandeel hê aan die konkretisering van die identiteit van die geloofsgemeenskap asook medeverantwoordelikheid daarvoor aanvaar om ander individue te laat deel in die lief en die leed van die geloofsgemeenskap van die kerk.

12.2.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ISFJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ISFJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat 'n ISFJ dikwels so ingestel is om die nood en pyn van ander te verlig, dat die ISFJ se eie behoeftes afgeskeep word. Boonop is ISFJ-erediensgangers geneig om hulle beskikbare tyd so vol te maak met alles wat gedoen moet word, dat hulle nie tyd het om aan hulle eie geestelike welwese aandag te gee nie. Verder sien 'n ISFJ-erediensganger dikwels nie raak hoe al die fyner besonderhede deel is van 'n groter plan en prentjie nie. ISFJ-erediensgangers hou nie van komplekse en filosofiese temas wat nie verband hou met hulle praktiese, geestelike belangstellings nie (Hirsh & Kise 1997:40).

12.2.1.5 Geestelike slagpat vir 'n ISFJ-erediensganger

Die geestelike slagpat waarin 'n ISFJ-erediensganger kan beland, is om te veel aan die behoeftes en begeertes van ander aandag te gee en so

sy/haar eie behoeftes te verwaarloos (Hirsh & Kise 1997:41). Deur prediking, die hantering van die wet en die balansering van die liefdesgebod, kan die liturg ISFJ-erediensgangers help om 'n beter balans ten opsigte van selfliefde en naastediens te verkry.

12.2.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ISFJ

12.2.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ISFJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ISFJ-erediensganger verwag word: As introvert (I) behoort 'n ISFJ erns, diepgang en toewyding in prediking te verwag. As 'n Sintuiglike waarnemer (S) sal die ISFJ 'n goed voorbereide en feitegeoriënteerde liturgie verwag en as 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) vriendelikheid, toegeneëntheid en simpatie asook 'n persoonlike aanslag in die prediking en liturgie. Aangesien 'n ISFJ-erediensganger 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal hy/sy 'n georganiseerde en planmatige en tergelykertyd 'n bedagsame erediens verwag. Vrede en harmonie is vir 'n ISFJ-erediensganger van kardinale belang en konflik moet in 'n erediens vermy word.

12.2.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ISFJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ISFJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sondaar (3.2.4.3b) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.2.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ISFJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ISFJ-erediensganger waarskynlik ook meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ISFJ's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Indien verandering egter vir ander erediensgangers 'n belangrike kwessie is, sal hulle dit uit lojaliteit oorweeg. Dit sal ISFJ's help om sinvolle veranderings te maak indien 'n weldeurdragte plan van aksie en motivering (skriftelik) aan hulle verskaf word.

12.2.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ISFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:40) kan 'n liturg en die res van die geloofsgemeenskap 'n ISFJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- aan die ISFJ-erediensganger 'n lewende, geestelike voorbeeld te stel wat as 'n navolgingswaardige model en aansporing kan dien.
- aan te bied om aan die ISFJ-erediensganger hulp te verleen met sommige van die verantwoordelikhede wat hy/sy binne of buite die erediensgebeure dra, aangesien 'n ISFJ-erediensganger dit moeilik vind om hulp te vra.
- tyd te maak om navorsing te doen en in prediking en getuienislewering geestelike sake te bespreek wat vir die ISFJ-erediensganger 'n bron van kommer is.
- aan die ISFJ-erediensganger nie net deur woorde nie, maar ook deur daade binne en buite die erediens werklike omgee te betoon.

12.2.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ISFJ-erediensganger

12.2.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ISFJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ISFJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ISFJ-erediensgangers verkies deeglike en tydig voorbereide prediking. ISFJ's hou van toewyding, akkuraatheid en netjiese boodskappe wat ook ander erediensgangers in ag sal neem.

12.2.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ISFJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ISFJ waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ISFJ-erediensganger waarskynlik op die prediking as die openbaring van God (2.4.2.2a) en op die prediking as 'n konsep van die gemeente (2.4.2.2h) moet fokus.

12.2.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ISFJ

As 'n Navigator verkies 'n ISFJ-erediensganger dat die liturg uit sy/haar skat van interne ervarings met die gemeente sal deel en dat die liturg op die feite van die situasie sal fokus sodat die erediensgangers die realiteit in die oë kan kyk en praktiese oplossings kan verkry. As 'n Harmonieerder sal 'n ISFJ-erediensganger deur goeie verbale vermoëns en die gemaklike uitdrukking van konsepte in 'n erediens aangespreek word. Hulle hou van die deel van gedagtes en gevoelens met ander. ISFJ-erediensgangers hou van persoonlike kommunikasie wat mense aanraak en van verhale vol van mense, verhoudings, emosies en waardes.

12.2.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ISFJ

'n ISFJ-erediensganger sal waarskynlik die beste deur informele, gespreksmatige en teksgebonde prediking aangeraak word. Die preekstipes wat 'n ISFJ waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die homilie (3.3.8.1) en die tekstematiese preek (3.3.8.3). ISFJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by persoonlike (3.3.11.6) en inklusiewe prediking (3.3.11.15).

12.3 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die INFJ-erediensganger

Vir die liturg om die INFJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die INFJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die INFJ-erediensganger in die erediens.

12.3.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die INFJ-erediensganger*

Om die INFJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die INFJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die INFJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en slaggate verreken.

12.3.1.1 INFJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir 'n INFJ-erediensganger is om 'n persoonlike geloofsverhouding met die Skepper te hê; om te erken dat God in beheer is en dat daar sekere dinge is wat 'n mens nie kan beheer nie; om te poog om 'n voorbeeld vir ander te leef sodat hulle die goeie werke kan sien en God kan verheerlik en om die waardes en voorskrifte van die geloof te eerbiedig en te gehoorsaam – met ander woorde God en medemens in woord en daad lief te hê (Hirsh & Kise 1997:48&49).

12.3.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n INFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:49) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n INFJ om 'n kleingroep te vestig of aan te sluit by 'n kleingroep bestaande uit toegewyde mense wat doelwitte vir gebed, studie en/of koinonia daarstel en mekaar geestelik aanspreeklik hou om die doelwitte getrou na te kom (met ander woorde omgeegroepe of A-spanne); om studiegeleenthede (Bybelstudie-groepe) te vind om in diepte interessante geloofstemas te ondersoek. (Die bestudering van gewyde tekste op hulle eie help die INFJ-erediensgangers om te verstaan hoe die situasie en die voorskrifte van toepassing is op sy/haar lewe); die beoefening van geestelike aktiwiteite wat die INFJ-erediensganger se verbeelding aktief betrek byvoorbeeld kreatiewe skrywes van gewyde verhale (Bybelromans), en om te luister na musiek met die vryheid om te droom en te idealiseer of om 'n geloofsdagboek (joernaal) te hou; om alles in die lewe as gewyd (heilig) te beskou en onder andere God se werksaamheid in verhale en koerante, in die alledaagse lewe en in die mense wat hulle ken, te sien.

12.3.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die INFJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die INFJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Integrasie' en in terme van die funksionering van die kerk as

gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Partisipasie'. So kan die INFJ-erediensganger 'n aandeel hê aan die konkretisering van die identiteit van die geloofsgemeenskap asook medeverantwoordelikheid aanvaar om ander mense as individuele lidmate by die gemeente (erediens) in te skakel.

12.3.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n INFJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n INFJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat 'n INFJ dit moeilik vind om ander om hulp te vra, denkende dat die INFJ dit alleen saam met God kan hanteer. Verder is INFJ's geneig om konflik te vermy en dus onwillig om eie idees of gawes te verdedig. INFJ's hou kritiek terug om harmonie te handhaaf. Tog kan die INFJ-erediensganger maklik geestelik eensydig wees deur met soveel intensiteit op sy/haar eie visie of perspektief te fokus, dat hy/sy die potensieële ryk voorstelle van ander miskyk (Hirsh & Kise 1997:48).

12.3.1.5 Geestelike slagkat vir 'n INFJ-erediensganger

Die geestelike slagkat waarin 'n INFJ kan beland, is om dinge op hulle eie te probeer doen omdat hulle huiwerig of bang is om ander te vra om hulle daarmee te help (Hirsh & Kise 1997:49). Die nodigheid en wins van samewerking en interafhanklikheid kan in die prediking en die liturgie aangespreek word.

12.3.2 Liturgiese eise ten opsigte van die INFJ

12.3.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die INFJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n INFJ-erediensganger verwag word: 'n Introvert (I) soos die INFJ-erediensganger behoort diepte en oorspronklikheid in die prediking te verwag. As iNtuïtiewe waarnemer (N) sal kreatiwiteit en verskuilde moontlikhede van mense en die gemeente die INFJ-

erediensganger aanspreek en as 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) sal hy/sy besorgdheid en diensbaarheid van die liturg en mede-erediensgangers verwag asook 'n persoonlike aanslag in die prediking en liturgie. Die INFJ verkies 'n Georganiseerde lewenstyl (J) en sal van 'n georganiseerde en planmatige erediens met helder visioenering hou.

12.3.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die INFJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die INFJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.3.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die INFJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n INFJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. INFJ's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. INFJ-erediensgangers sal egter nie geredelik hulle behoefte aan verandering verwoord nie, uit vrees dat dit ander erediensgangers of gemeentelede kan seermaak. INFJ's is baie sensitief vir interpersoonlike spanning en skram weg van enige verandering wat konflik in die gemeente (of erediens) sou kon veroorsaak.

12.3.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die INFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:48) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n INFJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- te verstaan dat 'n INFJ 'n onafhanklike en oorspronklike erediensganger is wat dikwels 'n behoefte het om geestelik op hulle

die te funksioneer. Dit kan liturgies byvoorbeeld deur stil gebed of geloofsbelydenis verreken word.

- buite die erediens op 'n gedissiplineerde basis in 'n kleingroep byeen te kom om mekaar in geestelike groei aan te moedig.
- in prediking en getuienis persoonlik te deel hoe hulle in hulle geloof verdiep is, sodat die INFJ-erediensganger ook daaruit kan leer.
- deur aan die INFJ-erediensganger binne en buite die erediens die vryheid te gee om te strew na wat die INFJ geestelik idealiseer en hom/haar daarin te ondersteun en te motiveer.

12.3.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die INFJ-erediensganger*

12.3.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die INFJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir INFJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. INFJ-erediensgangers sal waarskynlik oorspronklike en besorgde prediking verkies met 'n klem op diensbaarheid. Tegelykertyd verkies INFJ's prediking wat 'n duidelike en helder visie voorhou.

12.3.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die INFJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die INFJ waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Artistieke prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal 'n liturg ten opsigte van 'n INFJ-erediensganger waarskynlik op die prediking as voorlopige poging (2.4.2.2e) en as die konsep van die gemeente (2.4.2.2h) moet fokus.

12.3.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die INFJ

As Visioenêr sal hulle prediking verkies wat meer op moontlikhede, implikasies en die toekoms fokus en wil hê dat wye temas met spekulاسie en simbole gedek sal word. Die gebruik van metafore en ongewone taal in die erediens sal INFJ-erediensgangers aanspreek. As 'n Harmonieerder sal 'n INFJ-erediensganger deur goeie verbale vermoëns en die gemaklike uitdrukking van konsepte in 'n erediens aangespreek word. Hulle hou van die deel van gedagtes en gevoelens met ander. INFJ-erediensgangers hou van persoonlike kommunikasie wat mense aanraak en van verhale vol van mense, verhoudings, emosies en waardes.

12.3.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die INFJ

'n INFJ-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur tematiese, verhalende én gesprekmatige prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n INFJ dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die tematiese preek (3.3.8.4), die homilie (3.3.8.1) en die narratief (3.3.8.2). INFJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese (3.3.8) en verbeeldingryke en kreatiewe prediking (3.3.13) asook by persoonlike (3.3.11.6) en inklusiewe prediking (3.3.11.15).

12.4 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die INTJ-erediensganger

Vir die liturg om die INTJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die INTJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit

onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die INTJ-erediensganger in die erediens.

12.4.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die INTJ-erediensganger*

Om die INTJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die INTJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die INTJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.4.1.1 INTJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir INTJ-erediensgangers om 'n morele basis te vorm, 'n geloofsisteem oor wat reg en verkeerd is en dit dan toe te pas op al die aspekte van hulle lewe (hiermee sal die praktiese toepassingsmoontlikhede van die wet in die liturgie hulle help); om aanspreeklik gehou te word om doelwitte groter as hulleself na te streef; 'n konsekwente, doelbewuste, intensionele verhouding en 'n aktiewe dialoog met God oor die moontlikhede vir die toekoms en hoe om die samelewing uit te daag om gebruik te maak daarvan (Hirsh & Kise 1997:56&57).

12.4.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n INTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:57) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n INTJ om geleenthede vir alleenwees te soek (soos stil retraites of stil gebed) wat ruimte vir introspeksie verskaf – veral in natuurlike omgewings wat meditasie en staptogte moontlik maak; om betrokke te raak by 'n projek wat die INTJ leer om 'n tema in diepte te kan ondersoek soos byvoorbeeld geestelike toerusting of die hersiening van aanbiddingspraktyke; om tyd op 'n gereelde basis (daaglik of weeklik) te

skeduleer vir gebed, Bybelstudie of joernaalhouding en daarmee saam 'n tyd en plek te soek waar daar min kans vir onderbrekings is en om geleentede te soek vir gesamentlike aanbidding wat doelgerigte, unieke en deelnemende liturgieë impliseer (soos die erediens).

12.4.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die INTJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2), behoort die INTJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Integrasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kontemplasie'. So kan die INTJ-erediensganger 'n aandeel hê aan die konkretisering van die identiteit van die geloofsgemeenskap waarin nugtere geloofs-onderskeiding toegepas kan word.

12.4.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n INTJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n INTJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat daar 'n basiese onwilligheid by die INTJ is om hulle diepste self met ander te deel. Verder het hulle 'n verwagting van ander erediensgangers om die toekoms en ander ingewikkelde geestelike kwessies net soos hulle in te sien. INTJ's het 'n begeerte om antwoorde te vind op alles wat hulle pla of aanspreek en 'n geneigdheid om hard op hulleself te wees deur nie so bekwaam te voel soos wat hulle graag wil nie, met moontlike pogings om volmaak te bid of geestelik te wees (Hirsh & Kise 1997:56). Daarom moet die spanning tussen die 'alreeds' en 'nog nie' asook tussen die 'status van volmaaktheid' en 'op pad wees na vernuwung' in die liturgie en prediking aangespreek word.

12.4.1.5 Geestelike slaggat vir 'n INTJ-erediensganger

'n Geestelike slaggat waarin 'n INTJ-erediensganger kan beland, is om so totaal in gedagtes versonge te wees dat hy/sy nie bewus is van die situasie of die mede-erediensgangers rondom hom/haar nie (Hirsh en

Kise 1997:57). Hierdie slagkat kan in die erediens aangespreek word deur pertinente aandag op mede-erediensgangers en hulle konteks te fokus.

12.4.2 Liturgiese eise ten opsigte van die INTJ

12.4.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die INTJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n INTJ-erediensganger verwag word: As 'n introvert (I) behoort 'n INTJ erns en diepte in prediking te soek. As iNtuïtiewe waarnemer (N) behoort hy/sy oorspronklikheid te waardeer en verskuilde moontlikhede van mense en die gemeente te verwag en in die uiteensetting en aanbieding van die boodskap en liturgie sal die INTJ logiese en analitiese eise hê (T). Aangesien 'n INTJ 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal hy/sy 'n georganiseerde, planmatige en analitiese erediens en prediking verwag.

12.4.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die INTJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die INTJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n sondaar (3.2.4.3a) wat deel uitmaak van God se tyd (3.2.4.3d). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.4.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die INTJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n INTJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. INTJ's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. Dit moet egter vir hulle rasioneel sin maak. Hulle is ook nie regtig daarop ingestel dat hulle mede-erediensgangers saam met hulle hoef te stem nie. INTJ-erediensgangers sal nie geredelik

hulle behoefte aan verandering verwoord nie, aangesien hulle geestelik onafhanklike persone is. INTJ's skram wel weg van verandering wat konflik en spanning in die gemeente (erediens) kan veroorsaak, omdat hulle nie kans sien vir al die energie en moeite wat so onnodig vermors sal word nie. Wanneer hulle egter sterk oor verandering voel en reken dat hulle reg is, sal hulle dit aandryf sonder om die gevoelens van ander mense in ag te neem. INTJ's sal ook aangespreek word deur die hedendaagse tegnologie byvoorbeeld die internet, dataprojektors en ander eietydse maniere van die oordrag van die Evangelie wat by die laat-moderne liturgiese vernuwingsbewegings pas.

12.4.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die INTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:56) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n INTJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- gewillig te wees om hulle eie twyfel openlik te erken en geloofswaarhede ook intellektueel en analities in prediking te verken.
- te aanvaar en te erken dat die kognitiewe (rasionele) benadering tot God(sdiens) van die INTJ-erediensganger ook geldig is.
- in die prediking en getuienis verhale met die INTJ-erediensganger te deel van hoe hulle leiding van God ontvang het.
- binne en buite die erediens na die INTJ-erediensganger se idees en drome vir die toekoms te vra, te luister en aan hom/haar die reg tot onafhanklikheid en selfstandigheid in gedagtes en benadering te verleen.

12.4.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die INTJ-erediensganger

12.4.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die INTJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir INTJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. INTJ-erediensgangers sal waarskynlik uitdagende, oorspronklike, skeptiese en onafhanklike prediking verkies wat met groot dryfkrag oorgedra word en hoë verwagtinge aan hulle sal stel.

12.4.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die INTJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die INTJ waarskynlik deur 'n Aanwysende styl met Verdedigende (apologetiese) prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n INTJ-erediensganger waarskynlik op die prediking as Goddelike opdrag (2.4.2.2c) en as die spesiale bediening van die prediker (2.4.2.2d) moet fokus.

12.4.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die INTJ

As Visioenêr sal hulle prediking verkies wat meer op moontlikhede, implikasies en die toekoms fokus en wil hê dat wye temas met spekulاسie en simbole gedek sal word. Die gebruik van metafore en ongewone taal sal INTJ-erediensgangers aanspreek. As 'n Stuurman sal 'n INTJ kort en op die man af kommunikasie verwag wat georganiseerd en analities, taalkundig en stillisties korrek is. Hulle sal graag meer wil leer of duidelikheid in 'n erediens oor sekere sake wil verkry.

12.4.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die INTJ

'n INTJ-erediensganger sal waarskynlik die beste deur tematiese en teksgebonde prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n INTJ dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die tematiese (3.3.8.4) en die tekstematiese preke (3.3.8.3). INTJ's sal egter waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese prediking (3.3.8), beeldryke taalgebruik (3.3.11.2) en die gebruik van metafore (3.3.11.3) in die prediking.

12.5 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ISTP-erediensganger

Vir die liturg om die ISTP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ISTP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ISTP-erediensganger in die erediens.

12.5.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ISTP-erediensganger*

Om die ISTP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ISTP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ISTP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.5.1.1 ISTP-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir 'n ISTP-erediensganger is om aksies woorde te laat reflekteer – met ander woorde egtheid en kongruensie; om hoop te hê; om verbintnisse na te kom of dit nou ook al die ISTP gelukkig maak of nie en om definitief te besluit wat hy/sy glo al is daar nie noodwendig 'n verifieerbare basis vir daardie besluit nie (Hirsh en Kise 1997:34&35). Die erkenning en versterking van hierdie konfessionele basis kan byvoorbeeld deur tradisionele geloofsbelydenisse in die erediens geskied.

12.5.1.2 Natuurlike geestelike vernuwung by 'n ISTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:35) is natuurlike paaie na geestelike vernuwung vir 'n ISTP-erediensganger om die heilige en gewyde in elke dag te vind en stil plekke en tye vir gebed en refleksie te gebruik, moontlik tussen al die ander verpligtinge deur; om saam met 'n paar ander vertrouelinge byeen te kom om eerlik oor geloof én vertwyfeling te gesels; om vrywillig op tasbare praktiese maniere betrokke te raak om ander te help en selfs om leiding te neem as iemand anders nie wil nie en om te ontsnap van die reëls en gebondenheid van formele geestelike praktyke, ter wille van vernuwung of om eie geestelike belewenisse te definieer. Die erediens is juis ook die plek waar geloof en twyfel eerlik op die tafel kan kom en waar daar ruimte is vir liturgiese vryheid en -variasie wat die ISTP-erediensganger sal aanspreek.

12.5.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ISTP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ISTP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Inkulturasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Inisiasie'. So kan die ISTP-erediensganger en -lidmaat 'n kosbare bydrae lewer om deel van die bruggemeenskap na die omringende kultuur te vorm asook om ander

individue deur middel van opleiding en kategetiese onderrig in die gemeente en (ten opsigte van lidmaatskap) in die kerk in te lyf.

12.5.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ISTP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ISTP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat 'n ISTP maklik vrede maak met 'n 'toevallige' of insidentele (sporadiese) geestelike lewe. Die prediking en liturgie moet die ISTP dus oortuig van méér. ISTP-erediensgangers vind sekere wyses van aanbidding en die emosionele uitdrukking van mede-erediensgangers vreemd en selfs intimiderend. ISTP's probeer om alles te reduseer tot 'n logiese formule en is geneig om nie ander se daaglikse geestelike behoeftes in ag te neem nie (Hirsh & Kise 1997:34). Sensitiwiteit by die liturg en mede-erediensgangers hiervoor is noodsaaklik.

12.5.1.5 Geestelike slagat vir 'n ISTP-erediensganger

Die geestelike slagat waarin ISTP's kan beland, is om hulleself van die geestelike gemeenskap af te sluit. (Hirsh & Kise 1997:35). Die gevaar is dat hulle hulleself gevolglik geestelik kan isoleer, wat in tye van nood of krisisse fataal kan wees. Die liturg moet dus moeite doen, binne en buite die erediens, om die ISTP-erediensganger aan mede-erediensgangers te bind.

12.5.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ISTP

12.5.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ISTP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ISTP-erediensganger verwag word: 'n ISTP behoort as Introvert (I) stilte en diepgang in prediking te soek en as 'n Sintuiglike waarnemer (S) nuuskierig te wees, maar 'n feite-georiënteerde en logiese liturgie te soek. In die uiteensetting en aanbidding van die boodskap en liturgie sal die ISTP logika, praktiese oplossings en soms

humor verkies (T) en waarskynlik oop, toeganklik en buigsaam in terme van die keuse van die onderwerpe van die prediking wees, as gevolg van die aanpasbare lewenstyl (P) wat die ISTP verkies.

12.5.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ISTP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ISTP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sondaar (3.2.4.3b) wat hom-/haarself in God se tyd bevind (3.2.4.3d). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.5.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ISTP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ISTP erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ISTP's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Vernuwings en liturgiese variasie kan vir hulle vreemd en selfs intimiderend wees. In die geval van verandering of vernuwings sal hulle egter nie hulle belewenisse aan die groot klok hang nie, en kan mede-erediensgangers of die liturg later verbaas uitvind hoe hulle werklik oor dié veranderinge oordeel.

12.5.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ISTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:34) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap ISTP-erediensgangers in die erediens ondersteun deur

- tasbare en hier en nou hulpverlening aan ISTP-erediensgangers te verskaf wat so hulle geestelike verbondenheid met hulle toon. Dit geskied binne én buite die erediensgebeure.

- ISTP-erediensgangers in prediking en liturgie daaraan te herinner dat mense en sosiale omstandighede nie noodwendig sin maak nie, met ander woorde nie altyd rasioneel verklaarbaar is nie.
- in prediking en lewenswyse voorbeelde van geloof in aksie te verskaf wat vir die ISTP-erediensgangers uitgangspunte kan wees om op voort te bou.
- ISTP-erediensgangers toe te laat om per geleentheid te onttrek van ander erediensgangers, die erediens en ander geestelike aktiwiteite, sonder om hulle te veroordeel of weg te stoot.

12.5.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ISTP-erediensganger*

12.5.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ISTP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ISTP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ISTP-erediensgangers is nuuskierige en stil erediensgangers wat van humoristiese prediking hou. ISTP's verkies logiese afleidings en effektiewe oplossings vir probleme in boodskappe.

12.5.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ISTP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ISTP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word, hoewel die avontuurlike van die Verdedigende (apologetiese) prediking ISTP's ook soms sal aanspreek. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ISTP erediensganger waarskynlik op die kerk as die plek van prediking (2.4.2.2b) en op prediking as 'n konsep van individuele spraak (2.4.2.2g) moet fokus.

12.5.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ISTP

As 'n Uitvinder verkies 'n ISTP-erediensganger gewoonlik bondige en op die man af kommunikasie. Hulle hou van grammatikale en stillisties korrekte taalgebruik. Die kommunikasie in die erediens moet dien om hulle te leer en sake vir hulle duideliker te maak. As 'n Avonturier verkies ISTP-erediensgangers praktiese prediking wat realiteite stel soos wat dit is en gebruik maak van 'n wye verskeidenheid spesifieke beskrywings, verhale en staaltjies.

12.5.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ISTP

'n ISTP-erediensganger sal waarskynlik die beste deur 'n informele, gespreksmatige preek aangeraak word. Die preektipes wat 'n ISTP waarskynlik sal aanspreek, is dus die homilie (3.3.8.1) en die narratief (3.3.8.2). ISTP's sal waarskynlik dus aanklank vind by verhalende prediking en praktiese toepaslike prediking met 'n logiese struktuur (3.3.7).

12.6 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ISFP-erediensganger

Vir die liturg om die ISFP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ISFP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ISFP-erediensganger in die erediens.

12.6.1 Hermeneutiese eise ten opsigte van die ISFP-erediensganger

Om die ISFP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ISFP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ISFP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.6.1.1 ISFP-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir ISFP-erediensgangers is om die hande en voete van God in hierdie wêreld te wees; om hulle lewe kongruent met hulle waardes en geloof te leef na die beste van hulle vermoë; om te vertrou dat God die beste met hulle bedoel, selfs in tye van nood en wanneer dit sleg gaan en om toewyding en beskeidenheid toe te pas deur nie die aandag te vestig op hulle eie geloof(spraktyke) nie (Hirsh & Kise 1997:42&43). Die implikasies hiervan is dat die ISFP-erediensgangers in die prediking en liturgie uitgedaag en gehelp moet word om prakties diensbaar in die gemeente en koninkryk te wees en aangemoedig moet word in hulle strewe na kongruensie en geloof te alle tye. Openbare erkenning van ISFP-erediensgangers se toewyding is nodig, maar sal vir die geloofsgemeenskap (ander erediensgangers) waarskynlik meer beteken as vir die 'op die agtergrond' ISFP-erediensgangers.

12.6.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ISFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:43) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ISFP private tye by die huis, in 'n tuin of saam met troeteldiere waar hulle die wonder van die lewe kan geniet; om ander te help om geestelik te groei op eenvoudige stap vir stap maniere wat die ISFP ook help om dit te internaliseer wat hy/sy glo; om aan te sluit by 'n klein groepie intieme vriende met die oog op gebed en geestelike gesprek

(byvoorbeeld 'n omgeegroep). Huislike informele situasies byvoorbeeld met kos en kuier maak die byeenkomste net meer spesiaal; om leergeleenthede by te woon wat geestelike verryking bied byvoorbeeld werksinkels oor ouerskap, kommunikasie, huwelike en hoe om meer georganiseerd te raak.

12.6.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ISFP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ISFP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Inkulturasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kongregasie'. So kan die ISFP-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer om deel van die bruggemeenskap na die omringende kultuur te vorm. Dit impliseer dat die gemeente die ISFP met vrug kan gebruik om medeverantwoordelikheid daarvoor te aanvaar om ander individue te laat deel in die lief en die leed van die geloofsgemeenskap van die kerk (die versameling van die gelowiges).

12.6.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ISFP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ISFP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat daar 'n geneigdheid by ISFP's is om hulle eie talente en gawes te devalueer wanneer die ISFP 'n bydrae lewer tot die geestelike gemeenskap of in die erediens. 'n Verdere struikelblok is dat die ISFP's te veel goeie dade ter wille van die welwese van ander doen en terseldertyd hulle eie geestelike behoeftes afskeep. Prediking en toerusting oor balans is dus vir ISFP-erediensgangers noodsaaklik. ISFP's sê nie maklik hoe die optrede van ander hom/haar beïnvloed nie en vermy konflik en disharmonie sover as moontlik. Dit beteken dat hulle hulle geestelike opinies vir hulleself hou totdat hulle waardes bedreig word. Dan reageer die ISFP verrassend sterk en kan ander erediensgangers hulle vasloop in die normaalweg kalm en gelykmatige ISFP (Hirsh & Kise 1997:42).

12.1.1.5 Geestelike slagat vir 'n ISFP-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n ISFP maklik kan beland, is om hulle eie fisieke en emosionele grense te oorskrei om aan die behoeftes van ander mense aandag te gee (Hirsh & Kise 1997:43). Sodoende word hulle maklik geestelik afgeskeep en getap. Die liturg en geloofsgemeenskap in die erediens moet die ISFP-erediensganger bystaan om 'n balans tussen selfliefde en liefde vir hulle medemens te vind. Hierin kan die gebalanseerde hantering van die wet en die liefdesgebod instrumenteel wees.

12.6.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ISFP

12.6.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ISFP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ISFP-erediensganger verwag word: As 'n Introvert (I) behoort 'n ISFP diepgang en sensitiwiteit in die prediking te soek en as 'n Sintuiglike waarnemer (S) 'n feite-georiënteerde maar rustige en ontspanne liturgie. Die ISFP sal in prediking gemoedelikheid en simpatie verkies asook 'n persoonlike aanslag in die prediking en liturgie (F) met 'n aanpasbare lewenstyl (P) wat veroorsaak dat hulle waarskynlik oop sal wees en toeganklikheid en buigsamheid ten opsigte van die keuse van preekonderwerpe asook die liturgie sal vertoon.

12.6.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ISFP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ISFP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sonder (3.2.4.3b) wat hom-/haarself in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.6.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ISFP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ISFP erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. Hoewel baie aanpasbaar, hou ISFP's nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoond is. Mense en harmonie is egter vir ISFP's belangriker en daarom sal hulle verandering gemaklik absorbeer. Solank dit hulle en ander erediensgangers se menswees aanspreek. ISFP-erediensgangers sal ook gemaklik met liturgiese vernuwing meegaan, sonder om in hulle hart oortuig te wees dat dit die regte ding is om te doen. Die goeie verhoudings in die gemeente is egter vir hulle belangriker.

12.6.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ISFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:42) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap ISFP-erediensgangers in die erediens ondersteun deur

- aan die ISFP-erediensgangers die vryheid te verleen om binne en buite die erediens hulle eie geestelike doelwitte op 'n eie manier te bereik deur 'n sagte struktuur daar te stel. Die liturgie moet dus nie te veel gereguleer wees nie.
- die aanbieding van menslike warmte en emosionele ondersteuning in tye van geestelike krisis of verandering. Die egte belewenis van die gemeenskap van die gelowiges in en buite die erediens is vir ISFP-erediensgangers baie belangrik.
- die ISFP-erediensgangers in die prediking uit te nooi en aan te moedig om saam met ander erediensgangers geestelike risikos te neem.
- die 'op die agtergrond' en 'agter die skerm' werksaamhede van die ISFP-erediensgangers raak te sien, te erken en te waardeer binne en buite die erediensgebeure.

12.6.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ISFP-erediensganger

12.6.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ISFP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ISFP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ISFP-erediensgangers verkies 'n rustige en ontspanne prediking en 'n gemoedelike atmosfeer in die erediens. ISFP's hou van vriendelike, sensitiewe en beskeie prediking wat fokus op harmonie.

12.6.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ISFP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ISFP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ISFP-erediensganger waarskynlik op die konsep van die gemeente in prediking (2.4.2.2h) en op die spesiale bediening van die prediker (2.4.2.2d) moet fokus.

12.6.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ISFP

As 'n Digter besef ISFP-erediensgangers die waarde wat uitgesproke erkenning, aanmoediging en waardering vir mense het en verkies hulle 'n fokus op die potensiaal en die positiewe van ander erediensgangers. As 'n Avonturier verkies ISFP-erediensgangers praktiese prediking wat realiteite stel soos wat dit is en gebruik maak van 'n wye verskeidenheid spesifieke beskrywings, verhale en staaltjies.

12.6.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ISFP

'n ISFP-erediensganger sal waarskynlik die beste deur 'n verhalende of gespreksmatige preek aangeraak word. Die preektipes wat 'n ISFP dan waarskynlik sal aanspreek, is die homilie (3.3.8.1) en die narratief (3.3.8.2). ISFP's sal waarskynlik ook aanklank vind by verhalende en inklusiewe prediking (3.3.11.6) met 'n persoonlike aanslag (3.3.11.5).

12.7 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die INFP-erediensganger

Vir die liturg om die INFP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die INFP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die INFP-erediensganger in die erediens.

12.7.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die INFP-erediensganger*

Om die INFP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die INFP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die INFP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.7.1.1 INFP-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir INFP-erediensgangers 'n wonderlike en pragtige misterie wat nooit ten volle verstaan sal kan word nie; om hulle bes te doen om hulle daaglikse lewe in ooreenstemming (kongruent) met hulle geestelike waardes te leef; iets baie diep wat openbare geestelike praktyke transendeer; om saam met vriende en geliefdes te wees en die geestelike avontuurreis en -praktyk met hulle te deel (Hirsh & Kise 1997:50&51).

12.7.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n INFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:51) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n INFP-erediensganger om so lank as moontlik op 'n retraite te gaan na 'n lieflike, stil omgewing waar die INFP se siel gelaaf kan word; om betrokke te raak by joernaalhouding, poëtiese skryfwerk, alleenwees en ander introspektiewe aktiwiteite waarin geestelike waardes, die menslike toestand of dié van die gemeenskap ondersoek kan word; die lees van en refleksie op biografieë en outobiografieë van mense wat inspirerende lewens geleef of baie aan ander gegee het; om geloofsuitdrukkings te soek wat pragtige musiek, drama of ander kunssinnige betrokkenheid weerspieël, óf as 'n deelnemer daarvan óf as deel van die gemeente en die aanvoel en verstaan van die behoeftes van mense wat in nood en pyn verkeer en die bediening van sulke mense. Die liturg kan in aansluiting hierby ook ruimte skep in die erediens vir die uitlewing van die INFP se kreatiwiteit (kunssinnigheid of musikaliteit).

12.7.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die INFP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die INFP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Inkulturasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Partisipasie'. So kan die INFP-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer om deel van die

bruggemeenskap na die omringende kultuur te vorm asook om medeverantwoordelikheid te aanvaar om ander mense as individuele lidmate by die gemeente (erediens) in te skakel.

12.7.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n INFP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n INFP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat hulle negatiewe terugvoer (kritiek) te persoonlik aantrek en wegstrem van enigiets behalwe positiewe ondersteuning. Verder glo INFP's nie dat ander mense (erediensgangers) genoegsaam omgee nie. Die INFP is ook geneig om kwessies waar konflik kan ontstaan, te vermy totdat 'n waarde bedreig word en die INFP dan in 'n kwaai 'tierboskat' verander. Die INFP-erediensganger kom maklik vir ander mense voor as geestelik idealisties en onprakties (Hirsh & Kise 1997:50).

12.7.1.5 Geestelike slagat vir 'n INFP-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n INFP kan beland, is om hulleself agter hulle ideale (idealisme) te verskans (Hirsh & Kise 1997:51). Die liturg en geloofsgemeenskap kan INFP-erediensgangers in en deur die erediens help om die praktiese sy van geloof beter te verreken.

12.7.2 *Liturgiese eise ten opsigte van die INFP*

12.7.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die INFP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n INFP-erediensganger verwag word: As 'n Introvert (I) behoort 'n INFP diepgang en egtheid in prediking te soek. As 'n intuïtiewe waarnemer (N) behoort hy/sy nuuskierig en idealisties na die verskuilde moontlikhede van mense en die gemeente te vra en as 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) empaties teenoor ander erediensgangers te wees asook 'n persoonlike aanslag in prediking en liturgie te

verwag. Aangesien 'n INFP 'n aanpasbare lewenstyl (P) verkies, sal hy/sy waarskynlik oop, toeganklike en buigsame preekonderwerpe en liturgieë verkies.

12.7.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die INFP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die INFP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.7.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die INFP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n INFP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. INFP's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. INFP-erediensgangers hou ook van kreatiewe, selfs artistieke wyses waarop die liturgie of prediking ingerig word. INFP-erediensgangers sal egter nie geredelik hulle behoefte aan verandering verwoord nie, uit vrees dat dit ander erediensgangers of gemeentelede kan seermaak. INFP's is baie sensitief vir interpersoonlike spanning en skram weg van enige verandering wat konflik of spanning in die gemeente (erediens) sou kan veroorsaak.

12.7.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die INFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:50) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n INFP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- in die prediking of getuienislewering van hulle eie diepgewortelde geloofsoortuigings te vertel op 'n outentieke (egte) manier sodat die

INFP-eredienganger dit kan gebruik om op hulle eie geloofsoortuigings te reflekteer.

- te verstaan dat die INFP-eredienganger se spiritualiteit baie privaat en persoonlik is en slegs met 'n oop, nie veroordelende en simpatieke persoon gedeel kan word. Die implikasie is dat die liturg sensitief sal moet wees om die INFP dus nie in die openbare erediensgebeure bloot te stel nie.
- hulle waardes nie noodwendig volmaak uit te leef nie, maar wel met absolute oortuiging en toewyding.
- in die liturgie en prediking uitdagings aan die INFP-eredienganger te stel vir 'n uiterlike uitdrukking van hulle geestelike visie en ideale.

12.7.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die INFP-eredienganger*

12.7.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die INFP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir INFP-erediengangers hoë eise aan die liturg. INFP-erediengangers hou van idealistiese, prikkelende en empatiese prediking. Egtheid en kongruensie by die liturg en ander erediengangers is ook vir INFP's van kardinale belang.

12.7.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die INFP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die INFP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met innoverende Artistieke prediking aangespreek word, hoewel Gesprekmatige prediking hulle ook sal aanraak. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n INFP eredienganger waarskynlik op die prediking as die spesiale bediening van die prediker (2.4.2.2d) en op die gedagte aan die prediking as dié van 'n voorlopige poging (2.4.2.2e) fokus.

12.7.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die INFP

As 'n Digter waardeer INFP-erediensgangers die funksie wat uitgesproke erkenning, aanmoediging en waardering vir mense het en verkies hulle 'n fokus op die potensiaal en positiewe in ander mense. As 'n Ontdekkingsreisiger hou 'n INFP-erediensganger gewoonlik van nuwe en vreemde idees en van humor in die prediking en die liturgie.

12.7.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die INFP

'n INFP-erediensganger sal waarskynlik die beste deur verhalende en informele gespreksmatige prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n INFP dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die narratief (3.3.8.2) en die homilie (3.3.8.1). INFP's sal waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese (3.3.8), verbeeldingryke en kreatiewe prediking (3.3.13) met beeldryke (3.3.11.2) en metaforiese (3.3.11.3) taalgebruik asook by persoonlike en inklusiewe prediking (3.3.11.5 & 3.3.11.6).

12.8 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die INTP-erediensganger

Vir die liturg om die INTP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die INTP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die INTP-erediensganger in die erediens.

12.8.1 Hermeneutiese eise ten opsigte van die INTP-erediensganger

Om die INTP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die INTP se totale persoonlikheidsstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die INTP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.8.1.1 INTP-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir 'n INTP-erediensganger is om die bestaan van God te betwyfel en dan die twyfel as aansporing te gebruik om geestelike navraag en ondersoek te doen (wat dan lei tot 'n sterker geloof); die opstel van logiese beginsels en stappe om die bestaan van God te bewys; die nastreef, soek en vind van waarheid en geregtigheid in hulle eie geloofs- en lewenspraktyk en die ontdekking van verklarings vir die dinge wat nie met logiese kriteria verduidelik kan word nie (Hirsh & Kise 1997:58&59). Die liturg en geloofsgemeenskap kan deur apologetiese prediking en getuienis die INTP-erediensganger hierin behulpsaam wees.

12.8.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n INTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:59) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n INTP-erediensganger om te lees, navorsing te doen, te debatteer en ander intellektueel-geestelike ondernemings om hulle geloofstelsels mee te analiseer; die bywoning van konferensies of akademiese kursusse wat verband hou met geestelike sake; die ontwikkeling van oorkoepelende modelle wat bydra om die geestelike lewe op 'n rasionele en ordelike manier te konseptualiseer en die lees en bymekaarmaak van boeke oor gebed, mistiek, ensovoorts vir die kognitiewe (teoretiese) verstaan daarvan, eerder as vir die praktiese toepassing daarvan.

12.8.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die INTP-erediensganger

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die INTP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Inkulturasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kontemplasie'. So kan die INTP-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer om deel van die bruggemeenskap na die omringende kultuur te vorm asook in die vestiging van 'n eie gemeente-/eredienskultuur waarin nugtere geloofsonderskeiding toegepas word.

12.8.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n INTP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n INTP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat hulle geneig is tot skeptisisme. Verder is INTP's geneig tot rasonale intellektualisering en die fokus op 'n kopspiritualiteit ten koste van 'n fokus op 'n hartspiritualiteit. INTP's onderskat en onderspeel maklik die persoonlike behoeftes van ander mense en daarom maak hulle ander se bekommernisse maklik af. 'n Verdere struikelblok by INTP's is dat hulle geestelike denke en geloof in so 'n mate geinternaliseer word dat hulle spiritualiteit wêreldvreemd raak en dus nie prakties grondvat nie (Hirsh & Kise 1997:58). Die liturg en geloofsgemeenskap kan die INTP-erediensganger in die veilige ruimte van die erediens blootstel aan meer praktiese en belewenisgerigte prediking, -liturgie, -gebed en -getuienis.

12.8.1.5 Geestelike slagat vir 'n INTP-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n INTP-erediensganger kan beland, is om onbewus te wees van hoe kras hulle woorde (of optrede) oorkom, veral as hulle in hulle eie opinie in navolging van die waarheid is (Hirsh & Kise 1997:59). Taktvolle begeleiding van die liturg in dié verband sal die INTP-erediensganger van hulp wees om versigtiger of meer sensitief op te tree.

12.8.2 Liturgiese eise ten opsigte van die INTP

12.8.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die INTP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n INTP-erediensganger verwag word: Die INTP-erediensganger behoort as Introvert (I) stilte en diepgang in prediking te vereis en as iNtuitiewe waarnemer (N) liturgies deur verskuilde en verrassende moontlikhede aangespreek te word. 'n Logiese, teoretiese en analitiese uiteensetting (T) en aanbidding van die boodskap en liturgie sal die INTP-erediensganger pas terwyl hy/sy waarskynlik, na aanleiding van sy/haar Spontane lewenstyl (P) oop, toeganklik en buigsaam ten opsigte van hulle keuses van preekonderwerpe en die aanbidding van die liturgie sal wees, ten spyte van die 'op die oog af' skeptisisme van die INTP.

12.8.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die INTP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die INTP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself in God se tyd bevind (3.2.4.3d). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.8.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die INTP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n INTP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. INTP's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. Hulle is nie daarop ingestel dat hulle mede-erediensgangers saam met hulle hoef te stem nie. INTP-erediensgangers kan maklik hulle behoefte aan verandering verwoord, sonder die nodige bedagsaamheid.

INTP's verwelkom verandering en kan dikwels nie verstaan dat nie almal so voel nie. Hulle is dikwels ook verbaas oor die weerstand en teer gevoelens oor dinge wat nie vir hulle kwessies is nie. Wanneer hulle sterk oor liturgiese vernuwing of verandering voel, sal hulle dit sê, sonder om die gevoelens van ander mense in ag te neem. INTP's word ook aangespreek deur die hedendaagse virtuele tegnologie byvoorbeeld die internet, dataprojektors, musiek en foto's en ander eietydse maniere van die oordrag van die Evangelie wat by die laat-moderne liturgiese vernuwingsbewegings pas.

12.8.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die INTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:58) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n INTP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- die INTP-erediensganger se bona fides binne en buite die erediens te aanvaar en te besef dat die INTP-erediensganger se bevraagtekening van ander se geloofsoortuigings beteken dat hy/sy oop is om beïnvloed te word en dat hy/sy nie bedoel om negatief en krities oor te kom nie.
- in prediking, liturgie en besprekings goedberedeneerde en objektiewe analyses van geloofsoortuigings aan te bied op 'n manier wat toon dat die INTP-erediensganger se uitgangspunte ook in ag geneem word.
- te verstaan dat die INTP-erediensganger ook gevoelens en emosionele reaksies het, maar dat dit dikwels so diep gebêre is dat dit ander sal ontstel wanneer dit na die oppervlak kom.
- in prediking insigte en gevolgtrekkings duidelik en kernagtig aan te bied, sodat die INTP-erediensganger deur die kern van die saak aangespreek sal kan word.

12.8.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die INTP-erediensganger

12.8.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die INTP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir INTP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. INTP-erediensgangers is stil en gereserveerde persone wat hou van teoretiese prediking wat fokus op probleemoplossing deur middel van logika en analise.

12.8.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die INTP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die INTP waarskynlik deur 'n Aanwysende styl met Verdedigende (apologetiese) prediking aangespreek word. Die INTP-erediensganger is egter ook oop vir die meer innoverende Artistieke styl in prediking. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n INTP-erediensganger waarskynlik op die prediking as die openbaring van God (2.4.2.2a) en op die verband tussen die prediking en die Woord (2.4.2.2f) moet fokus.

12.8.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die INTP

As 'n Uitvinder verkies 'n INTP-erediensganger gewoonlik bondige en op die man af kommunikasie. Hulle hou van grammatikale en stillistiese korrekte taalgebruik. Die kommunikasie in die erediens moet dien om hulle te leer en sake vir hulle duideliker te maak. As 'n Ontdekkingsreisiger hou 'n INTP-erediensganger gewoonlik van nuwe en vreemde idees en humor in prediking en liturgie.

12.8.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die INTIP

'n INTIP-erediensgangers sal waarskynlik omvattende, verduidelikende prediking verkies. Die preektipes wat 'n INTIP dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die tematiese preek (3.3.8.4) en die tekstematiese preek (3.3.8.3), hoewel INTIP-erediensgangers nie so teksgebonde is soos sommige ander erediensgangers nie. INTIP's sal waarskynlik ook aanklank vind by gestruktureerde prediking (3.3.7) asook by die gebalanseerde en toepaslike taalgebruik in die prediking (3.3.11.1).

12.9 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ESTIP-erediensganger

Vir die liturg om die ESTIP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ESTIP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ESTIP-erediensganger in die erediens.

12.9.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ESTIP-erediensganger*

Om die ESTIP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ESTIP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ESTIP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.9.1.1 ESTP-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir ESTP-erediensgangers is om te vertrou dat alles sal uitwerk omdat God in beheer is; 'n stel geloofsbeginsels wat hulle sal help om in die hier en nou te oorleef; vordering om hulle geloof te vertoon op die manier waarop hulle lewe en om die lewe voluit te leef en God se gawes te waardeer deur dit prakties te gebruik of te geniet (Hirsh & Kise 1997:36&37). In terme van eersgenoemde twee sake kan die liturg ESTP-erediensgangers bystaan veral deur toepaslike geloofsbelydenisse in die liturgie.

12.9.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ESTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:37) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ESTP-erediensganger om ander mense met soortgelyke beroepe te vind en saam met hulle op rekreatiewe uitstappies te gaan waar hulle per geleentheid geestelike sake bespreek; om saam met ander erediensgangers te werk waar hulle weet hulle tasbaar 'n verskil kan maak en nie maar net een van die skare is nie; om tyd opsy te sit om in die natuur te wees en die geleenthede te gebruik om wonderwerke en die wonders van God se skepping te waardeer en om informele situasies te vind vir geestelike byeenkomste wat geleentheid vir aksie en vrolike deelname bied. Formaliteite soos formele kleredrag, lang gebede of lang lesings ontnem ESTP's hulle lus om deel te neem. Die liturg sal dus moet werk aan informele eredienste en liturgieë om die ESTP-erediensgangers aan te spreek.

12.9.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ESTP-erediensganger

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ESTP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Evangelisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Inisiasie'. Dit impliseer dat die

gemeente die ESTP met vrug kan gebruik in die evangelisering van die gemeenskap asook om potensiële lidmate deur middel van opleiding en kategetiese onderrig in die gemeente en (ten opsigte van lidmaatskap) in die kerk in te lyf.

12.9.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ESTP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ESTP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ESTP's die realiteit van geloof bevraagteken en dit moeilik vind om eskatalogiese beloftes ernstig te neem. Daarmee saam is ESTP's skepties oor onsterflikheid. Hulle kyk die geestelike lewensrealiteit maklik mis as gevolg van hulle fokus op die lewe hier en nou. Daarmee saam vind ESTP's dit moeilik om geduldig en ontvanklik te wees in die droë tye van hulle geloof (woestyntye) (Hirsh & Kise 1997:36).

12.9.1.5 Geestelike slagat vir 'n ESTP-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin die ESTP-erediensganger kan beland, is om te veel tyd aan die hier en nou aktiwiteite te spandeer en te min aandag aan refleksie (en denke oor die ewigheid) te gee (Hirsh & Kise 1997:37). Die liturg en geloofsgemeenskap kan die ESTP's in die erediens dus hierin help om 'n gesonde balans tussen die 'lewe in oorfloed' (hier en nou) en die 'lewe tot in ewigheid' te vind.

12.9.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ESTP

12.9.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ESTP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ESTP-erediensganger verwag word: Die ESTP-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as 'n Sintuiglike waarnemer (S) van 'n feite-georiënteerde maar rustige en ontspanne liturgie te hou. Die ESTP sal in prediking 'n logiese, teoretiese en

analitiese uiteensetting (T) en aanbieding van die boodskap en liturgie verkies, terwyl hy/sy waarskynlik, na aanleiding van sy/haar Spontane lewenstyl (P) 'n openheid, toeganklikheid en buigsaamheid ten opsigte van die keuse van die preekonderwerpe en die liturgiese inkleding sal vertoon.

12.9.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ESTP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ESTP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sondaar (3.2.4.3b) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in God se tyd (3.2.4.3d) beskou. Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.9.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ESTP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ESTP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ESTP's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoond is. Hoewel hulle redelik aanpasbaar is, kan vernuwing en liturgiese variasie vir hulle vreemd en irriterend wees. In die geval van ongevraagde verandering sal hulle wel hulle misnoë te kenne gee.

12.9.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ESTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:36) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ESTP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- in die liturgie en prediking openlik oor die verskil te praat wat geloof in hulle lewens maak en dit ook te toon deur die ESTP-

erediensganger by te staan wanneer dit sleg met hom/haar gaan. Die liturg kan dus geleentheid gee vir getuienis in die erediens of persoonlik getuienis lewer wat met sy/haar lewe ondersteun moet word.

- die ligter kant van die geestelike lewe raak te sien en dus humor en grappies in die liturgie en prediking in te bring.
- 'n onbevooroordeelde gesindheid in en buite die erediens te hê oor wat die ESTP-erediensganger behoort te doen of behoort te wees – 'n gesindheid van onvoorwaardelike aanvaarding dus.
- binne en buite die erediensgebeure by die ESTP-erediensganger aan te sluit in die viering en genieting van vandag as 'n gawe uit God se hand.

12.9.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ESTP-erediensganger*

12.9.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ESTP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ESTP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ESTP-erediensgangers hou van aktiewe, pragmatiese en prettige prediking waarin spesifieke, konkrete en realistiese beelde gebruik word om mee te kommunikeer. ESTP's verkies optimistiese, vernuwende boodskappe waarin die waagmoed aan die dag gelê word om uitdagende en sensitiewe sake op die tafel te sit.

12.9.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ESTP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ESTP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word, hoewel die avontuurlike van die Verdedigende (apologetiese) prediking ESTP's ook sal aanspreek. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ESTP erediensganger waarskynlik op die prediking as die

openbaring van God (2.4.2.2a) en op die prediking as Goddelike opdrag (2.4.2.2c) moet fokus.

12.9.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ESTP

As 'n Avonturier verkies ESTP-erediensgangers praktiese prediking wat realiteite stel soos wat dit is en gebruik maak van 'n wye verskeidenheid spesifieke beskrywings, verhale en staaltjies. As 'n Uitvinder verkies 'n ESTP-erediensganger gewoonlik bondige en op die man af kommunikasie. Hulle hou van grammatikale en stillisties korrekte taalgebruik. Die kommunikasie in die erediens moet dien om hulle te leer en sake vir hulle duideliker te maak.

12.9.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ESTP

Die preektypes wat 'n ESTP waarskynlik sal aanspreek, is die homilie (3.3.8.1) en die narratief (3.3.8.2). ESTP's sal waarskynlik dus aanklank vind by verhalende prediking en praktiese toepaslike prediking met 'n logiese struktuur (3.3.7).

12.10 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ESFP-erediensganger

Vir die liturg om die ESFP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ESFP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en

die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ESFP-erediensganger in die erediens.

12.10.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ESFP-erediensganger*

Om die ESFP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ESFP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ESFP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.10.1.1 ESFP-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir 'n ESFP-erediensganger is om wat God geskep het te geniet en te waardeer en dankbaar te wees vir al die seëninge van God; om mense in nood op 'n praktiese direkte manier by te staan; om die vertrou te hê dat God vir hom/haar omgee en dat hy/sy op die regte pad is en die kern van die lewe is vir 'n ESFP 'n aanvullende dimensie van die lewe wat ons ervarings, gedagtes en aksies verryk (Hirsh & Kise 1997:44&45). Vreugde en dankbaarheid kan in die erediens saam met die ESFP-erediensganger gevier word in veral die gebede en die liedere in die liturgie.

12.10.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ESFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:45) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ESFP-erediensganger om saam met ander deel te neem in lewendige vrolike uitdrukkings van spiritualiteit; om tyd saam met 'n geesverwante groep te spandeer vir speelse (en avontuurlike), maar tog geestelike aktiwiteite soos uitkamp (avontuurkampe) of toere; om die siek en ou mense te besoek, hulp te verleen in tye van nood en so tasbaar (konkreet) God in hierdie aktiwiteite te beleef en om tyd te spandeer in die geselskap van vertroude intieme vriende om oor die geestelike geloofsreis

te praat; om te luister na ander se geestelike ervarings sowel as om biografieë te lees en so te sien en beter te verstaan hoe God werk.

12.10.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ESFP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ESFP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Evangelisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kongregasie'. Dit impliseer dat die gemeente die ESFP met vrug kan gebruik in die evangelisering van die gemeenskap asook om medeverantwoordelikheid daarvoor te aanvaar om ander individue te laat deel in die lief en die leed van die geloofsgemeenskap van die kerk (die versameling van gelowiges).

12.10.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ESFP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ESFP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ESFP's kan nalaat om tyd te maak vir God en vir geestelike sake. Verder gee ESFP's dalk nie genoegsame aandag aan die toekoms nie. ESFP's kan ook te vrygewig wees en te veel van hulleself aan ander gee. 'n Laaste struikelblok vir 'n ESFP-erediensganger is onrealistiese geestelike verwagtinge van hom-/haarself wat druk op hom/haar plaas deur byvoorbeeld te verwag dat sy/haar geestelike aktiwiteite meer georganiseerd en gereeld behoort te wees as wat die ESFP van nature is (Hirsh & Kise 1997:44).

12.10.1.5 Geestelike slagat vir 'n ESFP-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n ESFP-erediensganger kan beland, is om te probeer om almal terselfdertyd te help of by te staan (Hirsh & Kise 1997:45). Die liturg en geloofsgemeenskap in die erediens moet die ESFP-erediensganger help om 'n balans tussen liefde vir en aandag aan hulle naaste en hulleself te vind.

12.10.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ESFP

12.10.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ESFP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ESFP-erediensganger verwag word: Die ESFP-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as 'n Sintuiglike waarnemer (S) van 'n feite-georiënteerde maar rustige en ontspanne liturgie te hou. As 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) sal die ESFP in prediking gemoedelikheid en simpatie verkies asook 'n persoonlike aanslag in prediking en liturgie verwag en ook empaties teenoor ander erediensgangers wees, terwyl hy/sy waarskynlik, na aanleiding van sy/haar Spontane lewenstyl (P) oop, toeganklik en buigsaam ten opsigte van die keuse van die onderwerpe en die aanbieding van die liturgie sal wees.

12.10.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ESFP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ESFP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sondaar (3.2.4.3b) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.10.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ESFP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ESFP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ESFP's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Mense en harmonie is egter vir ESFP's belangriker en daarom sal hulle verandering gemaklik

absorbeer, solank dit hulle en ander erediensgangers se menswees aanspreek. ESFP-erediensgangers sal egter ook gemaklik met liturgiese vernuwing meegaan, sonder om in hulle hart oortuig te wees dit die regte ding is om te doen. Die verhoudings in die gemeente is belangriker en ESFP's is bereid om hulleself op te offer.

12.10.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ESFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:44) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ESFP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- in die prediking en liturgie aan die ESFP-erediensganger te toon en dit saam met hom/haar te vier waarmee God, buiten dit wat hy/sy hier en nou beleef, besig is.
- om ESFP-erediensgangers te help vra na wat die beste vir hulle in gegewe omstandighede sal wees, maar hulle dan toe te laat om hulle eie handelingskoers (plan van aksie) te kies. 'n Erediens is dus ook vir 'n ESFP-erediensganger 'n geestelike klankbord.
- die ESFP-erediensganger in gesamentlike betrokkenheid in die erediens en ander geestelike praktyke of -reise te betrek, al sou daar vir die ESFP ander meer opwindende moontlikhede in die lewe kon wink.
- om tyd te maak vir die ESFP en te luister in een tot een gesprekke met die ESFP-erediensganger. Dit geskied natuurlik veral buite die raamwerk van die erediens.

12.10.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ESFP-erediensganger*

12.10.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ESFP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ESFP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ESFP-erediensgangers verkies deelnemende

eredienste en vir die oomblik relevante prediking. ESFP's hou ook van aktiewe, interaktiewe boodskappe waarin vriendelikheid en aanvaarding 'n rol speel.

12.10.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ESFP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ENTP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ESFP erediensganger waarskynlik op die prediking as die openbaring van God (2.4.2.2a) en op die prediking as 'n konsep van die gemeente (2.4.2.2h) moet fokus.

12.10.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ESFP

As 'n Avonturier verkies ESFP-erediensgangers praktiese prediking wat realiteite stel soos wat dit is en gebruik maak van 'n wye verskeidenheid spesifieke beskrywings, verhale en staaltjies. As 'n Digter besef ESFP-erediensgangers die waarde wat uitgesproke erkenning, aanmoediging en waardering vir mense het en verkies hulle 'n fokus op die potensiaal en positiewe in ander mense.

12.10.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ESFP

ESFP-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur 'n verhalende of gespreksmatige preek aangeraak word. Die preektypes wat 'n ESFP dan waarskynlik sal aanspreek, is die homilie (3.3.8.1) en die narratief (3.3.8.2). ESFP's sal waarskynlik ook aanklank vind by verhalende en inklusiewe prediking (3.3.11.6) met 'n persoonlike aanslag (3.3.11.5).

12.11 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ENFP-erediensganger

Vir die liturg om die ENFP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ENFP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ENFP-erediensganger in die erediens.

12.11.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ENFP-erediensganger*

Om die ENFP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ENFP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ENFP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.11.1.1 ENFP-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir ENFP-erediensgangers die sekerheid dat God 'n plan (met hulle en ander) het (liturgieë en prediking oor God se almag en beheer en oor die sin van die lewe sal ENFP's dus in die erediens aanspreek); die voorrang van die behoeftes van mense bo die voorskrifte van die wet; geestelike aktiwiteit veral wanneer hulle dankbaar of verward is of behoefte aan hulp en ondersteuning het (met ander woorde belewenisgedrewe) en om in hulle wese te weet dat daar 'n God is en dat

alles moontlik is vir hulle wat glo (Hirsh & Kise 1997:52&53). Die feit dat ons onder die genade leef en nie onder die wet nie, moet dus in die liturgie, wet en geloofsbelydenisse verwoord word.

12.11.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ENFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:53) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir ENFP's om saam met mense wat net soos hulle dink, te vergader in spirituele ontdekking en gemeenskap – waar daar oorgenoeg tyd en geleentheid is vir bespreking; om te lees, te praat en te visioeneer oor God en geestelike kwessies vanuit 'n wye verskeidenheid van bronne en tradisies, sekulêr en geestelik; om die ontdekking van God in die prag van kunsliteratuur en musiek asook in klein dade van omgee (deernis) te geniet en om die leiding of ondersteuning van mense te beleef wat hulle kan bystaan in hulle geestelike reis en ontwikkeling. In die erediens kan kunsliteratuur en musiek onder andere gebruik word om ENFP-erediensgangers te kan aanspreek, binne die raamwerk van aanvaarding en omgee.

12.11.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ENFP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ENFP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Evangelisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Partisipasie'. Dit impliseer dat die gemeente die ENFP met vrug kan gebruik in die evangelisering van die gemeenskap asook om medeverantwoordelikheid te aanvaar om ander mense as individuele lidmate van die gemeente (erediens) in te skakel.

12.11.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ENFP-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ENFP-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ENFP's maklik perspektief ten opsigte van

spiritualiteit verloor in hulle preokkupasie met aktiwiteite en idees. Verder kan ENFP's hulle eie persoonlike, emosionele en fisiese behoeftes verwaarloos. ENFP's kan so geïnteresseerd raak in die velerlei aspekte van hulle geloof dat hulle van tema tot tema rondspring en so die kanse vir diepgang mis. ENFP's is geneig om met so 'n spoed te lewe dat hulle selde genoeg tyd spandeer aan deeglike geestelike besinning en bepeinsing (Hirsh & Kise 1997:52). Die liturg en geloofsgemeenskap kan dus die ENFP-erediensganger bystaan deur in die erediens ruimte vir sinvolle refleksie te skep.

12.11.1.5 Geestelike slaggat vir 'n ENFP-erediensganger

'n Geestelike slaggat waarin 'n ENFP-erediensganger kan beland, is om te maklik aangetrek te word tot (en selfs op sleeptou geneem word deur) die nuutste, mees resente en aantreklike geestelike belewenis, -neiging, -beweging of -leier (Hirsh & Kise 1997:53). Die liturg en mede-erediensgangers kan die ENFP's dus bystaan deur hulle in 'n geloofsfamilie te stabiliseer en te veranker.

12.11.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ENFP

12.11.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ENFP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ENFP-erediensganger verwag word: Die ENFP-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as 'n iNtuïtiewe waarnemer (N) behoort hy/sy nuuskierig en idealisties na die verskuilde moontlikhede van mense en die gemeente te vra en as 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) empaties teenoor ander erediensgangers te wees asook 'n persoonlike aanslag in prediking en liturgie te verwag. Aangesien 'n ENFP 'n Spontane lewenstyl (P) verkies, sal hy/sy waarskynlik oop, toeganklike en buigsame preekonderwerpe en liturgieë verkies.

12.11.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ENFP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ENFP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.11.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ENFP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ENFP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. ENFP's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. ENFP-erediensgangers hou ook van kreatiewe, verbeeldingryke, selfs artistieke wyses waarop die liturgie of prediking ingerig word. ENFP-erediensgangers sal hulle behoefte aan verandering geredelik verwoord, maar dit vreeslik ontstellend vind wanneer hulle idees of behoeftes ander mense seermaak. ENFP's is baie sensitief vir interpersoonlike spanning en skram weg van enige verandering wat konflik in die gemeente (erediens) sou kon veroorsaak, hoewel hulle soms onbewustelik op mense se tone trap met hulle impulsiewe optrede.

12.11.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ENFP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:52) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ENFP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- ruimte te maak vir hulle twyfel en botsende gedagtegang. God voel vir ENFP-erediensgangers afwesig wanneer reëls of vooroordele te

swaar weeg. Dit vra dus 'n vryer, gemakliker en aanvaardende liturgie en erediens.

- om die ENFP-erediensganger te help om te konsentreer op die betekenis van geloof in sy/haar daaglikse toepassing daarvan. Die eis is dus praktiese en toepaslike prediking en liturgie.
- hulle diep geestelike waardes en oomblikke van genade met die ENFP-erediensganger te deel. Ook om as 'n geestelike familie op te tree en in tye van nood en krisis ware omgee en bekommernis te vertoon.
- deur ENFP-erediensgangers te dwing om 'n stadiger pas te handhaaf (rustiger te raak) en pertinent aandag te gee aan hulle geestelike en fisiese behoeftes, in en buite die erediens.

12.11.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ENFP-erediensganger*

12.11.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ENFP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ENFP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ENFP-erediensgangers hou van entoesiastiese, oorspronklike en verbeeldingryke prediking en van boodskappe en temas wat mense behulpsaam kan wees.

12.11.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidinge ten opsigte van die ENFP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ENFP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met innoverende Artistieke prediking aangespreek word, hoewel hulle ook geraak sal word deur Gesprekmatige prediking. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidinge sal die liturg ten opsigte van 'n ENFP erediensganger waarskynlik op die prediking as 'n konsep van die

gemeente (2.4.2.2h) en op die Heilige Gees as die beginpunt, kern en afsluiting van die prediking (2.4.2.2i) moet fokus.

12.11.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ENFP

As 'n Ontdekkingsreisiger hou 'n ENFP-erediensganger gewoonlik van nuwe en vreemde idees en humor in prediking en liturgie. As 'n Digter waardeer ENFP-erediensgangers die motivering wat uitgesproke erkenning, aanmoediging en waardering vir mense teweegbring en verkies hulle 'n fokus op die potensiaal en positiewe in ander mense.

12.11.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ENFP

ENFP-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur verhalende en informele gespreksmatige prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n ENFP dus die beste sal kan aanspreek, is die narratief (3.3.8.2) en die homilie (3.3.8.1). ENFP's sal waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese (3.3.8), verbeeldingryke en kreatiewe prediking (3.3.13) met beeldryke (3.3.11.2) en metaforiese (3.3.11.3) taalgebruik asook by persoonlike en inklusiewe prediking (3.3.11.5 & 3.3.11.6).

12.12 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ENFP-erediensganger

Vir die liturg om die ENFP-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ENFP-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit

onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ENTP-erediensganger in die erediens.

12.12.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ENTP-erediensganger*

Om die ENTP-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ENTP se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ENTP se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.12.1.1 ENTP-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir 'n ENTP-erediensganger 'n bron van hoop en vryheid wat sy/haar begripsvermoë te bowe gaan; dikwels 'n uitvloeisel na 'n tydperk van pyn en onsekerheid (tyd van geestelike groei); 'n voortdurende leerproses deur buite hom-/haarself te soek na krag en die erkenning daarvan dat iemand groter as hy/sy in beheer is (Hirsh & Kise 1997:60&61). Die besef en aanbidding van 'n transendente, almagtige God moet dus in die erediens en liturgie verreken word.

12.12.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ENTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:61) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir ENTP-erediensgangers deelname saam met ander in opwindende en ryk religieuse ervaringe en vieringe; die verkenning van spiritualiteit deur die lees of navorsing van sleutelbeginsels en -praktyke van hulle eie geloof en dié van ander; om saam met 'n groep enersdenkendes te vergader en te gesels oor groot geestelike kwessies en persoonlike bekommernisse en om betrokke te wees by projekte, moontlik kruiskulturele of internasionale projekte wat die lewenskwaliteit

van ander mense sal verbeter. Groepbesprekings en -aktiwiteite in die erediens kan hiertoe bydra.

12.12.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ENTP

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ENTP myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Evangelisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kontemplasie'. Dit impliseer dat die gemeente die ENTP met vrug kan gebruik in die evangelisering van die gemeenskap asook in die beoefening van geloofsonderskeiding in die tyd waarin ons leef.

12.12.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ENTP-eredienganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ENTP-eredienganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ENTP's gewoonlik so baie kompeterende projekte aanpak dat hulle van die geestelike dinge af weggetrek word. Verder fokus ENTP's te veel op hulle eie vermoëns en vergeet so dat hulle op God kan (en moet) staatmaak. ENTP's is geneig om voortdurend inligting bymekaar te maak oor verskillende geestelike tradisies en praktyke, maar pas dit selde of ooit toe.

'n ENTP-eredienganger wil gewoonlik graag net so kundig ten opsigte van geestelike sake wees as sekere ander areas van sy/haar lewe wat hom/haar gevolglik onwillig maak om enige opinies oor die geestelike sake te lug (Hirsh & Kise 1997:60). Die erediens kan 'n veilige ruimte wees waarin ENTP-erediengangers blootgestel kan word aan ander geestelike opinies en waarin ENTP's deur die prediking en liturgie gelei kan word na effektiewe, daaglikse toepassingsmoontlikhede van geestelike beginsels.

12.12.1.5 Geestelike slaggat vir 'n ENTP-erediensganger

'n Geestelike slaggat waarin 'n ENTP kan beland, is om voortdurend met hom-/haarself en ander te wil kompeteer (Hirsh & Kise 1997:61). In die erediens kan die beginsel van 'n geestelike familie, in plaas van Christenskap as 'n geestelike wedstryd, pertinent verreken word om die ENTP-erediensgangers hiermee te help.

12.12.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ENTP

12.12.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ENTP

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ENTP-erediensganger verwag word: Die ENTP-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as iNtuïtiewe waarnemer (N) deur verskuilde moontlikhede vir hom-/haarself, mede-erediensgangers en die gemeente aangespreek te word. 'n Logiese, teoretiese en analitiese uiteensetting (T) en aanbieding van die boodskap en liturgie sal die ENTP-erediensganger trek, terwyl hy/sy waarskynlik, na aanleiding van sy/haar Spontane lewenstyl (P) oop, toeganklik en buigsaam ten opsigte van die gekose preekonderwerpe en aanbieding van die liturgie sal wees.

12.12.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ENTP-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ENTP-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in God se tyd (3.2.4.3d) bevind. Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.12.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ENTP

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sal 'n ENTP-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. ENTP's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. Hulle is nie daarop ingestel dat hulle mede-erediensgangers saam met hulle hoef te stem nie. ENTP-erediensgangers kan maklik hulle behoefte aan verandering verwoord, sonder die nodige takt. ENTP's verwelkom verandering en kan dikwels nie verstaan dat nie almal so voel nie.

Hulle is ook verbaas oor die weerstand en teer gevoelens oor dinge wat nie vir hulle kwessies is nie. Wanneer hulle sterk oor liturgiese vernuwing of verandering voel, sal hulle dit sê, sonder om die gevoelens van ander mense in ag te neem. ENTP's word ook aangespreek deur die hedendaagse virtuele tegnologie byvoorbeeld die internet, dataprojektors, musiek en foto's en ander eietydse maniere van die oordrag van die Evangelie wat by die laat-moderne liturgiese vernuwingsbewegings pas.

12.12.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ENTP-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:60) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ENTP-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- die ENTP-erediensganger se outentieke en vrye aanpak van die geestelike lewe te erken en daarvoor ruimte te maak, en die ENTP-erediensganger dus nie met geestelike reëls en regulasies te probeer vasvang nie.
- aan die ENTP-erediensganger erkenning te verskaf dat sy/haar geestelike pogings en bydraes voldoende is en dat dit nie daaroor gaan om dit volmaak reg te kry nie.
- hom/haar in 'n persoonlike verhouding te betrek wat diep genoeg is sodat probleme met ander gedeeltes kan word. Hierdie

verhoudingsbou vind natuurlik nie net (of selfs primêr) in die erediens plaas nie, maar dié verhouding moet deur die gesindheid en atmosfeer van die erediens ondersteun word.

- verhalende prediking en getuienis oor mense wat ernstige probleme beleef het, maar dit tog deur God se genade oorleef het. Dit help die ENTP-erediensganger om sy/haar geloof in stand te kan hou. Ten opsigte van die liturgie vra dit dus narratiewe prediking, getuienisgeleenthede en spesifieke geloofsverklarings.

12.12.3 *Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ENTP-erediensganger*

12.12.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ENTP

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ENTP-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ENTP-erediensgangers verkies oorspronklike, stimulerende en uitgesproke prediking wat dikwels verskillende, selfs teenoorstaande kante van 'n saak op die tafel plaas.

12.12.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ENTP

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ENTP waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met innoverende Artistieke prediking aangespreek word, in kombinasie met die apologetiese prediking van die Verdedigende styl. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidinge sal die liturg ten opsigte van 'n ENTP erediensganger waarskynlik op die kerk as die plek van prediking (2.4.2.2b) en op die spesiale bediening van die prediker (2.4.2.2d) moet fokus.

12.12.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ENTP

As 'n Ontdekkingsreisiger hou 'n ENTP-erediensganger gewoonlik van nuwe en vreemde idees en humor in prediking en liturgie. As 'n Uitvinder verkies 'n ENTP-erediensganger gewoonlik bondige en op die man af kommunikasie. Hulle hou van grammatikale en stillisties korrekte taalgebruik. Die kommunikasie in die erediens moet dien om hulle te leer en sake vir hulle duideliker te maak.

12.12.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ENTP

ENTP-erediensgangers sal waarskynlik omvattende, verduidelikende prediking verkies. Die preektypes wat 'n ENTP dus die beste sal kan aanspreek, is die tematiese preek (3.3.8.4) en die tekstematiese preek (3.3.8.3), hoewel ENTP-erediensgangers nie so teksgebonde is soos sommige ander erediensgangers nie. ENTP's sal waarskynlik ook aanklank vind by gestruktureerde prediking (3.3.7) asook by gebalanseerde en toepaslike taalgebruik in die prediking (3.3.11.1).

12.13 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ESTJ-erediensganger

Vir die liturg om die ESTJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ESTJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en

die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ESTJ-erediensganger in die erediens.

12.13.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ESTJ-erediensganger*

Om die ESTJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ESTJ se totale persoonlikheidsstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ESTJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.13.1.1 ESTJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir ESTJ-erediensgangers 'n manier om morele en etiese beginsels te bepaal en dit vir ander te leer; iets om op terug te val in die draaipunte van hulle lewe soos persoonlike krisisse en natuurlike rampe; om die verweefdheid en interafhanklikheid tussen mense raak te sien en om so aan hulle 'n geloofsbasis te verskaf; om te glo en dinge in 'n wyer konteks te kan sien en vertrou en kennis van God wat in aksie oorgaan (Hirsh & Kise 1997:38&39). Die liturg en geloofsgemeenskap moet dus ruimte in die erediens, liturgie en prediking vir 'n praktiese geloof en -aanbiddingswyse skep.

12.13.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ESTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:39) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir ESTJ-erediensgangers om projekte tot die voordeel van hulle gemeenskap te lei – bouprojekte, rampverligting, kos- en klereverskaffing en om vrywilligerspogings te koördineer; om die teenwoordigheid van ander erediensgangers te geniet en God deur hierdie interaksies te beleef; om geestelike praktyke in elke dag se gebeurlikhede te inkorporeer soos byvoorbeeld in koerantlees, oefening of terwyl hulle reis (op die pad is) en deelname aan 'n gestruktureerde

bestudering van geestelike sake waar mense byeenkom om te leer en te groei én ter wille van kameraadskap (koinonia). Hiervan kan die erediens deel wees.

12.13.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ESTJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ESTJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Organisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Inisiasie'. So kan die ESTJ-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer in die organisering van die gemeente-/erediensopset en ten opsigte van die leidinggewing in die breër gemeenskap, asook om ander individue deur middel van opleiding en kategetiese onderrig in die gemeente en in die lidmaatskap van die kerk te kan inlyf.

12.13.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ESTJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ESTJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ESTJ's gewoonlik nie buigsaam en avontuurlik wil wees nie, maar eerder by hulle gewone geestelike praktyke en strukture wil bly. ESTJ's hou dus nie van geestelike verandering nie. Verder is ESTJ's geneig om beheer van situasies te neem of te vinnig besluite te neem sonder om geestelike leiding te soek. ESTJ's het bewyse ten opsigte van geestelike sake nodig, en soek gewoonlik meer getuienis as wat moontlik is. Dikwels is ESTJ's so prakties en logies dat hulle die onsienlike resultate of gevolge van geestelike belewenisse of toerusting miskyk (Hirsh & Kise 1997:38). Die geloofsgemeenskap en liturg kan ESTJ-erediensgangers in die erediens en liturgie help deur sinvolle verandering en tradisionele stabiliteit in die praktyk te balanseer.

12.13.1.5 Geestelike slaggat vir 'n ESTJ-erediensganger

'n Geestelike slaggat waarin 'n ESTJ kan beland, is om te vergeet om geestelike sake doelbewus na te jaag en dan vasgevang te word in die saamwees of die sosiale interaksie van hulle geestelike groep (Hirsh & Kise 1997:39). Die liturg en mede-erediensgangers kan ESTJ's dus meeneem in 'n doelgerigte en doelbewuste fokus op geestelike groei in en buite die erediens.

12.13.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ESTJ

12.13.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ESTJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ESTJ-erediensganger verwag word: Die ESTJ-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en verder sal die ESTJ 'n feite-georiënteerde boodskap en gestruktureerde liturgie verkies vanweë sy Sintuiglike waarneming (S). Die uiteensetting en aanbieding van die boodskap en liturgie behoort verder logies en analities (selfs wetenskaplik) te wees (T) om 'n ESTJ-erediensganger te kan aanspreek en aangesien 'n ESTJ 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal 'n ESTJ 'n erediens georganiseerd en planmatig en binne die ooreengekome tydraamwerk verkies.

12.13.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ESTJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ESTJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n sondaar (3.2.4.3a) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n noodsituasie bevind (3.2.4.3e). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.13.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ESTJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ESTJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ESTJ's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Indien hulle 'swart op wit' oortuig word van die sinvolheid van liturgiese of ekklesiologiese verandering, sal hulle dit so aanvaar. Andersins sal hulle die tradisies en gebruike van die gemeente en geloofsgemeenskap in die openbaar met alle mag beskerm en bewaar.

12.13.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ESTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:38) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ESTJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- in die erediens te fokus op spanwerk en so te bereik wat 'n erediensganger nie op sy/haar eie sou regkry nie.
- hom/haar in die liturgie (wet of geloofsbelydenis) daaraan te herinner dat die wêreld nie altyd effektief kan funksioneer nie en dat daar selfs in chaos iets geestelik geleer of gewen kan word.
- om hom/haar persoonlik te oortuig om geestelike opofferings te maak in en buite die erediens deur die praktiese waarde daarvan vir sy/haar spesifieke situasie uit te lig. Praktykgerigte prediking en toepaslike liturgie sal hiertoe bydra.
- geleentheid in getuienis of prediking te gee vir die beskrywing van oomblikke toe ander erediensgangers in verwondering was oor wat God gedoen het. So word die ESTJ-erediensganger geleer om die lewe se 'onsienlike' geestelike rykdom raak te sien en te waardeer.

12.13.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ESTJ-erediensganger

12.13.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ESTJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ESTJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ESTJ-erediensgangers verkies realistiese en praktiese prediking wat in die daaglikse lewe toegepas kan word. ESTJ's hou van 'op die man af' boodskappe en -liturgieë.

12.13.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ESTJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ESTJ waarskynlik deur 'n Aanwysende styl met Handhawende prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ESTJ-erediensganger waarskynlik op die kerk as die plek van prediking (2.4.2.2b) en op die Goddelike opdrag tot prediking (2.4.2.2c) moet fokus.

12.13.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ESTJ

As 'n Stuurman sal 'n ESTJ kort en op die man af kommunikasie verwag wat georganiseerd en analities, taalkundig en stillisties korrek is. Hulle sal graag meer wil leer of duidelikheid in 'n erediens oor sekere sake wil verkry. As 'n Navigator verkies 'n ESTJ-erediensganger dat die liturg uit sy skat van interne ervarings met die gemeente sal deel en dat die liturg op die feite van die situasie sal fokus sodat die erediensgangers die realiteit in die oë kan kyk en praktiese oplossings kan verkry.

12.13.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ESTJ

ESTJ-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur teksgebonde- en tematiese prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n ESTJ dus die beste sal kan aanspreek, is die tekstematiese preek (3.3.8.3) en die tematiese preek (3.3.8.4). ESTJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by gestruktureerde prediking, prediking met onder andere 'n duidelike kommunikatief-homiletiese struktuur (3.3.7), prediking met 'n logiese inleiding, ontwikkeling en konklusie, asook by gebalanseerde en toepaslike homiletiese taalgebruik (3.3.11.1) in die prediking.

12.14 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ESFJ-erediensganger

Vir die liturg om die ESFJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ESFJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ESFJ-erediensganger in die erediens.

12.14.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ESFJ-erediensganger*

Om die ESFJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ESFJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ESFJ se posisie ten opsigte van

spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.14.1.1 ESFJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir 'n ESFJ-erediensganger die doelbewuste poging (moeite) om God se teenwoordigheid in die aktiwiteite van ander raak te sien; 'n onfeilbare rigsnoer, 'n waarheid wat vas bly staan ten spyte van die storms van die lewe; om God lief genoeg te hê om sy liefde aktief aan ander te betoon en om tyd te maak vir daaglikse en spesiale geestelike rituele of tradisies (Hirsh & Kise 1997:46&47). Die erediens kan so 'n vaste tyd vir geestelike rituele en die viering van geestelike tradisies wees.

12.14.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ESFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:47) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir ESFJ-erediensgangers deelname in georganiseerde studies/klasse met groepe wat vir leer en koinonia byeenkom; die definiëring van geestelike konsepte vir hulleself soos: liefde, eenheid en waarheid en wat die geestelike implikasies daarvan vir hulle geestelike pad beteken; om hulle eie persoonlike belewenisse en dié van die mense wat hulle bewonder, te evalueer; om betrokke te raak in dienswerk of uitreikprogramme wat ander mense ophef of in staat stel om 'n beter lewe te lei en om saam met vriende op lang staptogte in die natuur of na koffiekroeë of ander intieme omgewings te gaan om geloof en spiritualiteit te bespreek.

12.14.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ESFJ-erediensganger

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ESFJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Organisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kongregasie'. So kan die ESFJ-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer in die organisering van die

gemeente-/erediensopset en die breër samelewing, asook medeverantwoordelikheid daarvoor aanvaar om ander individue te laat deel in die lief en die leed van die geloofsgemeenskap van die kerk (versameling van die gelowiges).

12.14.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ESFJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ESFJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat 'n ESFJ maklik aangespoor kan word deur wat hy/sy behoort te doen en só na volmaaktheid te streef om sy/haar eie hoë standarde en dié van ander te bereik. Verder kan ESFJ's konflik ignoreer om sodoende harmonie te handhaaf en nie as veroordelend oor te kom nie. ESFJ's is geneig om by die ou bekende geestelike praktyke te bly en dus huiwerig om nuwe of ander idees te probeer, selfs al is die uitkoms van hulle huidige geestelike praktyke nie altyd bevredigend nie. Hulle hou dus nie van geestelike verandering nie. Dit moet in die erediens verreken word. ESFJ's kan ook onwillig wees om geestelike tradisie of -leiers te bevraagteken (Hirsh & Kise 1997:46).

12.14.1.5 Geestelike slagat vir 'n ESFJ-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n ESFJ kan beland, is om primêr op ander te fokus en so te vergeet om te bepaal wat werklik vir hulleself belangrik is (Hirsh & Kise 1997:47). Ook hier sal die liturg en geloofsgemeenskap die ESFJ-erediensganger moet help om balans te vind tussen liefde vir ander en hulleself.

12.14.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ESFJ

12.14.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ESFJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ESFJ-erediensganger verwag word: Die ESFJ-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten

opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as 'n Sintuiglike waarnemer (S) sal die ESFJ 'n goed voorbereide en feite-georiënteerde liturgie verwag en as 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) vriendelikheid, toegeneëtheid en simpatie asook 'n persoonlike aanslag in prediking en liturgie verwag. Aangesien 'n ESFJ 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal hy/sy 'n georganiseerde en planmatige en tergelykertyd 'n bedagsame erediens verwag. Vrede en harmonie is vir 'n ESFJ-erediensganger van kardinale belang.

12.14.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ESFJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ESFJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde sondaar (3.2.4.3b) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.14.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ESFJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ESFJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Liturgiese Beweging. ESTJ's hou nie van verandering nie, en verkies die vaste rituele en belydenisse waaraan hulle gewoon is. Indien dit egter vir ander erediensgangers 'n belangrike kwessie is, sal hulle dit uit lojaliteit oorweeg. Dit sal ESFJ's help om sinvolle veranderings te maak indien 'n goed deurdagte en tydige plan van aksie en motivering, skriftelik aan hulle verskaf word.

12.14.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ESFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:46) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ESFJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- die bespreking van geestelike kwessies in die prediking en liturgie en die uiteensetting van die implikasies van 'kind van God' wees.
- ander erediensgangers wat hulle deel doen deur saam met die ESFJ-erediensgangers medeverantwoordelikheid te aanvaar vir die erediens en gemeente, sodat die ESFJ-erediensganger nie oorlaai word nie.
- liefde op 'n konkrete manier binne en buite die erediens te toon veral wanneer ESFJ-erediensgangers in 'n lewenskrisis is.
- om ESFJ's in en buite die erediens te bemoedig om geloof te hê wanneer hulle bekommerd is oor die welsyn van 'n geliefde.

12.14.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ESFJ-erediensganger

12.14.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ESFJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ESFJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ESFJ-erediensgangers hou van noukeurige maar bedagsame prediking en boodskappe wat ingestel is op ander se behoeftes en op die harmonie in die gemeente.

12.14.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ESFJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ESFJ waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Gesprekmatige prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ESFJ-erediensganger

waarskynlik op die prediking se verband met die Skrif (2.4.2.2f) en op die konsep van die gemeente in die prediking (2.4.2.2h) moet fokus.

12.14.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ESFJ

As 'n Harmonieerder sal 'n ESFJ-erediensganger deur goeie verbale vermoëns en die gemaklike uitdrukking van konsepte in 'n erediens aangespreek word. Hulle hou van die deel van gedagtes en gevoelens met ander. ESFJ-erediensgangers hou van persoonlike kommunikasie wat mense aanraak en van verhale vol van mense, verhoudings, emosies en waardes. As 'n Navigator verkies 'n ESFJ-erediensganger dat die liturg uit sy skat van interne ervarings met die gemeente sal deel en dat die liturg op die feite van die situasie sal fokus sodat die erediensgangers die realiteit in die oë kan kyk en praktiese oplossings kan verkry.

12.14.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ESFJ

ESFJ-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur informele gespreksmatige prediking en teksgebonde prediking aangeraak word. Die preekstipes wat 'n ESFJ dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die homilie (3.3.8.1) en die tekstematiese preek (3.3.8.3). ESFJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by persoonlike (3.3.11.6) en inklusiewe prediking (3.3.11.15).

12.15 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ENFJ-erediensganger

Vir die liturg om die ENFJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ENFJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-,

liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ENFJ-erediensganger in die erediens.

12.15.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ENFJ-erediensganger*

Om die ENFJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ENFJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ENFJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en geestelike slaggate verreken.

12.15.1.1 ENFJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit is vir 'n ENFJ-erediensganger 'n natuurlike deel van die lewe; om 'n veranderende, groeiende voortdurende en toegewyde persoonlike verhouding met God te hê; 'n instrument om verhoudings tussen mense reg te stel; om die welwese van individue (ander erediensgangers) en die geloofsgemeenskap te beïnvloed en om so saam met God te werk om die wêreld te verander (Hirsh & Kise 1997:54&55).

12.15.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ENFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:55) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir 'n ENFJ om interaktiewe geestelike retraites te organiseer en selfs te lei, wat interaksie sowel as tyd vir meditasie oor spesifieke tekste of bekommernisse oor die welwese van ander inhou; geestelike besprekings waar hy/sy verhoudings kan bou, veilig kan voel en sy/haar hoop en bekommernisse met ander kan deel; 'n soeke na direkte en reflektiewe tye om met God en medemense kontak te maak en die

ontwikkeling van nuwe maniere om ander te help om hulle potensiaal uit te bou. Hieruit volg dat die positiewe gesindheid van die liturg en die geloofsgemeenskap en die atmosfeer van en vrymoedigheid in die erediens vir die ENFJ-erediensgangers van kardinale belang is en deur die liturg gefasiliteer moet word.

12.15.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ENFJ-erediensganger

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ENFJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Organisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Partisipasie'. So kan die ENFJ-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer in die organisering van die gemeente-/erediensopset en die breër samelewing, asook medeverantwoordelikheid aanvaar om ander mense as individuele lidmate van die gemeente (erediens) in te skakel.

12.15.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ENFJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ENFJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ENFJ's emosioneel te betrokke kan raak (subjektief) by die sukses of mislukking van die geestelike ondernemings waarvan hulle deel is. ENFJ's kan geestelike 'mislukking' met ander woorde te persoonlik opneem. Verder lê ENFJ's gewoonlik nie genoeg geduld aan die dag nie. ENFJ's dink soms dat hulle manier van doen die mees edele of altruïstiese is en verder is ENFJ-erediensgangers geneig om die swaar van die wêreld op hulle skouers te neem (Hirsh & Kise 1997:54).

12.15.1.5 Geestelike slagat vir 'n ENFJ-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n ENFJ kan beland, is om enige uitdrukking van negatiewe gevoelens te vermy uit vrees vir disharmonie – selfs in sy/haar verhouding met God (Hirsh & Kise 1997:55). Die implikasie

hiervan is vrees of skuldgevoelens wanneer ENFJ-erediensgangers weens lewensomstandighede met God wil (en moet) worstel. In die liturgie en prediking kan vrymoedige worsteling met God dus aangemoedig word.

12.15.2 *Liturgiese eise ten opsigte van die ENFJ*

12.15.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ENFJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ENFJ-erediensganger verwag word: Die ENFJ-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as iNtuïtiewe waarnemer (N) sal oorspronklikheid, kreatiwiteit en die uitlig van verskuilde moontlikhede vir hom-/haarself, mede-erediensgangers én die gemeente die ENFJ-erediensganger aanspreek. As 'n Waardegedrewe besluitnemer (F) sal hy/sy besorgdheid en diensbaarheid van die liturg en mede-erediensgangers asook 'n persoonlike aanslag in prediking en liturgie verwag. Die ENFJ verkies 'n Georganiseerde lewenstyl (J) en sal van 'n georganiseerde en planmatige erediens met helder visioenering hou.

12.15.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ENFJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ENFJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n begenadigde begaafde (3.2.4.3c) wat hom-/haarself saam met die res van die gemeente in 'n verbondsverhouding met God bevind (3.2.4.3f). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.15.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ENFJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ENFJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. ENFJ's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. ENFJ-erediensgangers sal ook geredelik hulle behoefte aan verandering verwoord, solank dit nie ander erediensgangers of gemeentede seermaak of ontstel nie. ENFJ's hou nie van verandering wat konflik en spanning in die gemeente (erediens) sal veroorsaak nie. ENFJ's is baie sensitief vir interpersoonlike spanning en skram weg van vernuwing of verandering wat konflik in die gemeente (erediens) sou kon veroorsaak.

12.15.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ENFJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:54) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap ENFJ-erediensgangers in die erediens ondersteun deur

- hulle in prediking en liturgie aan te spoor om ook hulle eie behoeftes en begeertes in ag te neem, en nie net ander erediensgangers s'n nie. Dit beteken byvoorbeeld om by die wetsgedeelte klem te plaas op die balans van liefde – ander soos jousef.
- deur die positiewe waarde van konflik in verhoudinge uit te lig, en dit in die prediking en res van die liturgie aan te spreek.
- deur saam met hulle te fokus op verbeeldingryke en kreatiewe maniere om mede-erediensgangers geestelik te help groei en ontwikkel.
- deur 'n persoonlike, veilige en versorgende atmosfeer in en buite die erediens te verskaf waarin daar nie swaar vooroordeel of kritiek is wat hulle demotiveer nie.

12.15.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ENFJ-erediensganger

12.15.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ENFJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ENFJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ENFJ-erediensgangers verkies besorgde, verantwoordelike en populêre prediking. ENFJ's hou van sosiale, bedagsame en simpatieke boodskappe.

12.15.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ENFJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ENFJ waarskynlik deur 'n Betekenisgewende styl met Artistieke prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991) se homiletiese onderskeidings sal die liturg ten opsigte van 'n ENFJ-erediensganger waarskynlik op die prediking as die konsep van die gemeente (2.4.2.2h) en op die plek en rol van die Heilige Gees in prediking (2.4.2.21) moet fokus.

12.15.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ENFJ

As 'n Harmonieerder sal 'n ENFJ-erediensganger deur goeie verbale vermoëns en die gemaklike uitdrukking van konsepte in 'n erediens aangespreek word. Hulle hou van die deel van gedagtes en gevoelens met ander. ENFJ-erediensgangers hou van persoonlike kommunikasie wat mense aanraak en van verhale vol van mense, verhoudings, emosies en waardes. As Visioenêr sal hulle prediking verkies wat meer op moontlikhede, implikasies en die toekoms fokus en wil hê dat wye temas met spekulاسie en simbole gedek sal word. Die gebruik van metafore en ongewone taal sal ENFJ-erediensgangers aanspreek.

12.15.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ENFJ

ENFJ-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur tematiese en gesprekmatige prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n ENFJ dus die beste sal kan aanspreek, is die tematiese preek (3.3.8.4) en die homilie (3.3.8.1). ENFJ's sal waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese (3.3.8) en verbeeldingryke en kreatiewe prediking (3.3.13) asook by persoonlike (3.3.11.6) en inklusiewe prediking (3.3.11.15).

12.16 Hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise ten opsigte van die ENTJ-erediensganger

Vir die liturg om die ENTJ-erediensganger liturgies en homileties te kan verreken, is dit nodig dat die liturg soveel as moontlik van die persoonlikheidstylvoorkeur van die ENTJ-erediensganger sal verstaan. Hierin sal Hoofstuk 10, maar ook die hermeneutiese eise soos hieronder bespreek, die liturg behulpsaam wees. Dit is egter onmoontlik om kliniese en skerp onderskeidings te handhaaf tussen die hermeneutiese-, liturgiese- en homiletiese eise wat aan die geloofsgemeenskap én die liturg binne en buite die erediens gestel word en daarom is dit onvermydelik dat daar oorvleueling sal wees. Tog behoort die onderstaande uiteensetting die liturg by te staan in die verstaan van (en die effektiewe kommunikasie van die heilsboodskap aan) die ENTJ-erediensganger in die erediens.

12.16.1 *Hermeneutiese eise ten opsigte van die ENTJ-erediensganger*

Om die ENTJ-erediensganger in ag te kan neem in die erediens, moet die liturg die ENTJ se totale persoonlikheidstylvoorkeur soos uiteengesit in Hoofstuk 10 integreer en ook die ENTJ se posisie ten opsigte van spiritualiteit, natuurlike paaie tot vernuwing, ekklesiologiese funksionering, geestelike struikelblokke en slaggate verreken.

12.16.1.1 ENTJ-Spiritualiteit

Spiritualiteit vir ENTJ-erediensgangers is 'n eksistensiële verbintenis tot 'n spesifieke manier van wees (leef); geloof in die verweefdheid (ineengeskakeldheid) van alle dinge; 'n deel van die besluit oor reg en verkeerd gebaseer op universele waarhede (Gadamer) en om te weet dat hulle iets wat die moeite werd is in hulle lewe bereik het (Hirsh & Kise 1997:62&63). Die liturg en geloofsgemeenskap kan ENTJ's help deur 'n netwerk te vorm wat sin en betekenis aan hulle lewe en spiritualiteit toeken.

12.16.1.2 Natuurlike geestelike vernuwing by 'n ENTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:63) is natuurlike paaie na geestelike vernuwing vir ENTJ-erediensgangers om verbete te studeer, te debatteer en met ander te redeneer om hulle eie geloofsbeginsels te verhelder; die toepassing van hulle standarde deur die beplanning en leiding van projekte vir verskeie sosiale kwessies of uitreike; om joernale te lees met die nuutste wetenskaplike uitvindings en vooruitgang met die oog daarop om breër patrone te vind, en insig en idees wat die sleutel tot die ontsluiting van die raaisels van ons bestaan oopsluit op 'n wyse wat hulle geloof in iets (Iemand) buite hulle konkrete ervaring versterk en om 'n stylvolle en grootse plek te kry vir vernuwing of aanbidding soos 'n gotiese katedraal of volwasse eikewoude wat heenwys na die alomteenwoordige heerskappy (majesteit) van God.

12.16.1.3 Ekklesiologiese posisionering van die ENTJ

In terme van Heitink (2007) se bedoeling van die kerk as instituut (3.2.3.2) behoort die ENTJ myns insiens die nouste aan te sluit by die doelstelling van 'Organisasie' en in terme van die funksionering van die kerk as gemeenskap (3.2.3.3) by die funksie van 'Kontemplasie'. So kan die ENTJ-erediensganger 'n kosbare bydrae lewer in die organisering van die

gemeente-/erediensopset en die breër samelewing, asook in die beoefening van geloofsonderskeiding in die tyd waarin ons leef.

12.16.1.4 Geestelike struikelblokke vir 'n ENTJ-erediensganger

Geestelike struikelblokke vir 'n ENTJ-erediensganger waarvan die liturg moet kennis neem, is dat ENTJ's dikwels nie tyd daaraan spandeer om verhoudings te bou nie of hulle geestelike pad te oordink nie, omdat hulle effektiwiteit nastreef. Verder het die ENTJ's 'n geneigdheid om alles tot 'n logiese formule of beginsel te probeer reduseer. ENTJ's pas gewoonlik streng (rigiede) standaarde op hulleself en ander toe en het dikwels duidelikheid oor sake wat op die ou end nie so duidelik blyk te wees nie (Hirsh en Kise 1997:62). Die liturg en geloofsgemeenskap kan die ENTJ-erediensganger behulpsaam wees met realiteitstoetsing en gesonde verhoudingsbou.

12.16.1.5 Geestelike slagat vir 'n ENTJ-erediensganger

'n Geestelike slagat waarin 'n ENTJ kan beland, is om te veel op eie vermoëns staat te maak en buite rekening te laat dat hy/sy baat kan vind by die ervaringe en gedagtes van ander erediensgangers (Hirsh & Kise 1997:63). 'n ENTJ-erediensganger kan dus geestelik te onafhanklik probeer wees, en moet deur die onderlinge verhoudinge en netwerke in die erediens gebalanseer word. Dit moet deur die liturg gefasiliteer word.

12.16.2 Liturgiese eise ten opsigte van die ENTJ

12.16.2.1 Algemene liturgiese eise ten opsigte van die ENTJ

Die volgende kan aan die hand van die interpretasie van Page (1998:40) se tabel liturgies van 'n ENTJ-erediensganger verwag word: Die ENTJ-erediensganger behoort as Ekstrovert (E) 'n wye belangstellingsveld ten opsigte van preektemas en sosiale interaksie te verkies en as 'n iNtuïtiewe waarnemer (N) behoort hy/sy oorspronklikheid en die uitlig van verskuilde

moontlikhede vir hom-/haarself, mede-erediensgangers én die gemeente te waardeer. In die uiteensetting en aanbieding van die boodskap en liturgie sal die ENTJ logiese en analitiese eise hê (T). Aangesien 'n ENTJ 'n Georganiseerde lewenstyl (J) verkies, sal hy/sy 'n georganiseerde, planmatige en analitiese erediens verwag.

12.16.2.2 Teologies-antropologiese perspektief van die liturg op die ENTJ-erediensganger

Die teologies-antropologiese perspektiewe waarmee die liturg die ENTJ-erediensganger in voetspoor van Dingemans (1991) moet bejeën, is die perspektiewe van die erediensganger as 'n sondaar (3.2.4.3a) wat saam met die res van die gemeente deel uitmaak van God se tyd (3.2.4.3d). Dit moet liturgies verreken en aangespreek word.

12.16.2.3 Liturgiese kodering ten opsigte van die ENTJ

In terme van die bewegings en die kodes van Barnard (2006) sou 'n ENTJ-erediensganger waarskynlik meer aanklank vind by die Evangeliese Beweging. ENTJ's verwelkom vernuwing, en vind nuwe uitdagings en aanbiddingstyle verfrissend. ENTJ's hou egter van goed georganiseerde en gestuktureerde verandering wat ook vernuwing in die groter gemeentepopset sal bewerk. Dit moet egter vir hulle rasideel sin maak.

Hulle is ook nie regtig daarop ingestel dat hulle mede-erediensgangers saam met hulle hoef te stem nie. Wanneer hulle egter sterk oor verandering voel en reken dat hulle reg is, sal hulle dit dryf sonder om die gevoelens van ander mense in ag te neem. ENTJ's word ook aangespreek deur die hedendaagse tegnologie byvoorbeeld die internet, dataprojektors en ander eietydse maniere van die oordrag van die Evangelie wat by die laat-moderne liturgiese vernuwingsbewegings pas.

12.16.2.4 Liturgiese ondersteuning en balansering van die ENTJ-erediensganger

Volgens Hirsh en Kise (1997:62) kan 'n liturg en die geloofsgemeenskap 'n ENTJ-erediensganger in die erediens ondersteun deur

- in en rondom die erediens geleenthede te bied om die pas te verslap en so bietjie 'tyd te mors' op sosiale interaksie.
- in en buite die prediking en liturgie by die ENTJ aan te sluit in die uitdaging (ondersoek en bevraagtekening) van tradisionele gedagtes, dogmas en paradigmas.
- te aanvaar dat geloof vir die ENTJ nie 'n emosionele saak is nie, maar eerder 'n logiese saak. Dit vra dus 'n rasonale liturgiese aanpak.
- te verstaan dat geloof vir 'n ENTJ 'n baie persoonlike saak is en dat 'n ENTJ daarom selde van ander hulp vra. Dit vereis die erkenning en aanvaarding van die geestelike 'onafhanklikheid' van die ENTJ, maar ook die balansering daarvan deur gesonde verhoudinge.

12.16.3 Homileties-kommunikatiewe eise ten opsigte van die ENTJ-erediensganger

12.16.3.1 Algemene homiletiese eise ten opsigte van die ENTJ

Saam met die liturgie, stel veral die prediking vir ENTJ-erediensgangers hoë eise aan die liturg. ENTJ-erediensgangers hou van reguit, besliste en beredeneerde prediking en goed ingeligte en omvattende boodskappe.

12.16.3.2 Homileties-stillistiese onderskeidings ten opsigte van die ENTJ

Ten opsigte van die Semantiese Kode (3.3.15.2) van McClure (1991) sal die ENTJ waarskynlik deur 'n Aanwysende styl met Verdedigende (apologetiese) prediking aangespreek word. In aansluiting by Barth (1991)

se homiletiese onderskeidinge sal die liturg ten opsigte van 'n ENTJ erediensganger waarskynlik op die prediking as die openbaring van God (2.4.2.2a) en op die Goddelike opdrag tot prediking (2.4.2.2c) moet fokus.

12.16.3.3 Homiletiese kommunikasievereistes ten opsigte van die ENTJ

As 'n Stuurman sal 'n ENTJ kort en op die man af kommunikasie verwag wat georganiseerd en analities, taalkundig en stillisties korrek is. Hulle sal graag meer wil leer of duidelikheid in 'n erediens oor sekere sake wil verkry. As Visioenêr sal hulle prediking verkies wat meer op moontlikhede, implikasies en die toekoms fokus en wil hê dat wye temas met spekulاسie en simbole gedek sal word. Die gebruik van metafore en ongewone taal sal ENTJ-erediensgangers aanspreek.

12.16.3.4 Gepaste en doelmatige prediking ten opsigte van die ENTJ

ENTJ-erediensgangers sal waarskynlik die beste deur tematiese en teksgebonde prediking aangeraak word. Die preektypes wat 'n ENTJ dan waarskynlik die beste sal kan aanspreek, is die tematiese (3.3.8.4) en die tekstematiese preke (3.3.8.3). ENTJ's sal egter waarskynlik ook aanklank vind by poëtiese prediking (3.3.8), beeldryke taalgebruik (3.3.11.2) en die gebruik van metafore (3.3.11.3) in die prediking.